

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης

Πτυχιακό Πρόγραμμα Αστυνομικών Σπουδών

Πτυχιακή Διατριβή

**Ενδοοικογενειακή Βία,
το μέγεθος του προβλήματος και
οι δυνατότητες αντιμετώπισης του**

Στέλιος Πολυκάρπου

**Επιβλέπων Καθηγητής
Δρ. Μαρκιανός Κόκκινος**

Μάιος 2016

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης

Πτυχιακό Πρόγραμμα Αστυνομικών Σπουδών

Πτυχιακή Διατριβή

**Ενδοοικογενειακή Βία,
το μέγεθος του προβλήματος και
οι δυνατότητες αντιμετώπισης του**

Στέλιος Πολυκάρπου

**Επιβλέπων Καθηγητής
Δρ. Μαρκιανός Κόκκινος**

Η παρούσα πτυχιακή εργασία υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση πτυχιακού τίτλου σπουδών στο Τμήμα Αστυνομικών Σπουδών από τη Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Μάιος 2016

Περίληψη

Το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας αποτελεί σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα και, παρά το γεγονός ότι αποτελεί έγκλημα που διώκεται ποινικά, οι διαστάσεις του είναι ανησυχητικές, τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε εθνικό επίπεδο.

Η αντίληψη της πραγματικής διάστασης του προβλήματος της ενδοοικογενειακής βίας είναι ιδιαίτερα δύσκολη, λόγω της ιδιωτικής φύσης του φαινομένου και περιβάλλεται από στερεότυπα και προκαταλήψεις, που είναι ιδιαίτερα σημαντικό να ξεπεραστούν για την ουσιαστική αντιμετώπισή του. Γι' αυτό το λόγο, κρίνεται απαραίτητη η κατανόηση του περιοδικού και κυκλικού μηχανισμού λειτουργίας της βίας στην οικογένεια και η κατάρριψη της μυθολογίας που τη συνοδεύει.

Οι παγκόσμιες έρευνες γύρω από το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας, και η ενδελεχής μελέτη των ευρημάτων, οδηγούν στην ορθή διερεύνηση των οικογενειακών, κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων, με τους οποίους συνδέεται η ενδοοικογενειακή βία και συμβάλλουν αφενός στην εισαγωγή νέων πρακτικών και μεθόδων καταπολέμησης της και αφετέρου, στην πολύπλευρη προσπάθεια για εξεύρεση των βέλτιστων στρατηγικών πρόληψης.

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας αποτελεί μια πραγματική πρόκληση και απαιτεί μια ολοκληρωμένη, στρατηγική προσέγγιση. Η Κυπριακή Αστυνομία έχει τον πολυδιάστατο και περίπλοκο ρόλο της προστασίας των πολιτών από κάθε μορφή βίας, και οφείλει να αποτελέσει το «σημείο αναφοράς» ανάμεσα στα θύματα και τους αρμόδιους φορείς και υπηρεσίες.

Συμπερασματικά, διαπιστώνεται ότι είναι απαραίτητη η συνειδητοποίηση των διαστάσεων του προβλήματος σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο, αφού για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας στην οικογένεια, απαιτείται συντονισμένη δράση.

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της πτυχιακής μου διατριβής, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Ακαδημαϊκό μου Σύμβουλο, κύριο Μαρκιανό Κόκκινο, για την πολύτιμη βοήθεια του, το χρόνο που αφιέρωσε, τις χρήσιμες συμβουλές που μου έδωσε και την καθοδήγηση του, ενέργειες που συνέβαλαν στην εκπόνηση της παρούσας εργασίας.

Θα ήταν παράλειψη μου να μην ευχαριστήσω την οικογένεια μου, την σύζυγο μου Δώρα και την κόρη μου Μαρίνα, που με την υπομονή τους, καθώς και την πολύ σημαντική για μένα ηθική τους υποστήριξη, με βοήθησαν να φέρω εις πέρας την πτυχιακή μου εργασία και να ολοκληρώσω με επιτυχία τις σπουδές μου.

Τέλος ένα μεγάλο ευχαριστώ στον πατέρα μου Ανδρόνικο που με παρότρυνε να ξεκινήσω τις αστυνομικές σπουδές, με βοήθησε οικονομικά, σε μία δύσκολη χρονικά περίοδο και που δυστυχώς σήμερα δεν βρίσκεται μαζί μας για να το χαρεί. Είμαι σίγουρος όμως ότι από εκεί ψηλά ήταν και θα είναι ο φύλακας άγγελος μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδα

1. Εισαγωγή	4
1.1 Σκιαγράφηση του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας	4
1.2 Σκοπός της έρευνας	5
1.3 Μεθοδολογία της έρευνας	6
2. Βιβλιογραφική αναφορά και νομοθετικό πλαίσιο	8
2.1 Ο μηχανισμός λειτουργίας της ενδοοικογενειακής βίας – «Ο κύκλος της βίας»	8
2.2 Ενδοοικογενειακή βία: μύθοι και πραγματικότητες	11
2.3 Ο Περί Βίας στην Οικογένεια Νόμος, ανασκόπηση	16
3. Το μέγεθος της ενδοοικογενειακής βίας σε παγκόσμιο, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο	18
3.1 Έρευνες που έγιναν εκτός Ευρώπης, σε σχέση με την οικογενειακή βία	19
3.2 Έρευνες για την ενδοοικογενειακή βία στην Ευρώπη	22
3.3 Οι διαστάσεις του προβλήματος στην Κύπρο σε αριθμούς	27
4. Μεθοδολογία, εργαλεία και ορθές πρακτικές σε κοινοτικό επίπεδο	32
4.1 Μεθοδολογία, εργαλεία και ορθές πρακτικές σε κοινοτικό επίπεδο	32
4.2 Συγκριτική, ποιοτική επισκόπηση	34
5. Εισηγήσεις και δράσεις για την πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου στην Κύπρο	37
5.1 Αναγκαιότητα υλοποίησης Εθνικού Σχεδίου Δράσης	37
5.2 Σύνδεσμος για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια	40
5.3 Ο ρόλος της Κυπριακής Αστυνομίας	42
5.4 Χειρισμός των υποθέσεων βίας στην οικογένεια από τα αστυνομικά όργανα	43
5.5 Γραφείο χειρισμού θεμάτων βίας στην οικογένεια και κακοποίησης ανηλίκων	45
5.6 Εκσυγχρονισμός των πρακτικών της Κυπριακής Αστυνομίας	47
5.7 Επιπλέον εισηγήσεις	49
6. Επίλογος	51
Βιβλιογραφία	53
Παραρτήματα	

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

«Η βία στην οικογένεια φέρνει βία στην κοινωνία. Γι' αυτό η βία στην οικογένεια δεν αποτελεί προσωπική ή οικογενειακή υπόθεση αλλά κοινωνικό πρόβλημα που αφορά όλους μας» (Θεοφάνους, 2013).

Η ενδοοικογενειακή βία είναι ένα φαινόμενο με πολυδιάστατο χαρακτήρα, γύρω από το οποίο έχουν διαμορφωθεί πολυπληθείς και ετερόκλητες ερμηνείες. Πρόκειται για ένα δύσκολο ζήτημα, η εξέταση του οποίου συνοδεύεται από συναισθηματική φόρτιση, ενώ μέχρι σχετικά πρόσφατα δεν είχε αναγνωριστεί η σοβαρότητα του φαινομένου, με αποτέλεσμα να επικρατεί μια σύγχυση σχετικά με τη φύση και τα χαρακτηριστικά της κακοποίησης και να διακινδυνεύονται ορισμένα στερεότυπα.

Ωστόσο, η βία και η κακοποίηση στην οικογένεια είναι ένα φαινόμενο που προσλαμβάνει και στον τόπο μας ανησυχητικές διαστάσεις ενώ, τα τελευταία χρόνια, έχει γίνει πιο εμφανές και αντιληπτό με την αύξηση των σχετικών αναφορών και καταγγελιών, γεγονός το οποίο καθιστά επιτακτική την ανάγκη αντιμετώπισής του.

1.1 Σκιαγράφηση του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας

Η βία στην οικογένεια περιλαμβάνει προσβολές της σωματικής, ψυχικής, συναισθηματικής και κοινωνικής υπόστασης του θύματος καθώς και οικονομική βία, με σκοπό τον έλεγχο, μπορεί όμως να έχει και την παθητική μορφή της παραμέλησης. Παράλληλα, η βία στην οικογένεια προκαλεί συναισθηματικά τραύματα στα παιδιά, ακόμα και εάν δεν υφίστανται τα ίδια κακοποίηση, με αποτέλεσμα να καλλιεργεί μέσα τους τη βία και να προκαλεί προβληματικές συμπεριφορές σε κοινωνικό επίπεδο. Γι' αυτό, και σύμφωνα με τον Περί

Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμων του 2000 και του 2004 (Νόμοι 119(I) του 2000 και 212(I) του 2004) (εφεξής αναφέρεται ως ο Νόμος), όταν ένας σύζυγος κακοποιεί τον/τη σύζυγό του στην παρουσία ανήλικου παιδιού, τότε διαπράττονται ταυτόχρονα δύο διαφορετικά αδικήματα. Το πρώτο αφορά την άμεση κακοποίηση του/της συζύγου και το δεύτερο την έμμεση θυματοποίηση του ανήλικου θεατή δηλαδή την εκδήλωση του σύνδρομου του αμέτοχου θεατή.

Έτσι, το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας θα πρέπει να εξεταστεί σε δύο επίπεδα. Το πρώτο, αφορά την αντιμετώπιση του προβλήματος μέσα από τη σύλληψη, την τιμωρία και τη συμμόρφωση του θύτη, ενώ δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην επούλωση των ψυχικών κυρίως πληγών του θύματος και στην επαναφορά του σε κατάσταση επανένταξης του στο σύνολο. Το δεύτερο επίπεδο συνδέεται με την πρόληψη. Ιδιαίτερο προβληματισμό προκαλούν και κοινωνικές πρακτικές που αναπαράγουν και νομιμοποιούν, διαιωνίζοντας με αυτόν τον τρόπο, πρότυπα βίας, όπως είναι και η χρήση σωματικής βίας στα παιδιά σαν μέσω τιμωρίας, πειθαρχίας και νουθεσίας. Έτσι, η βία θεσμοθετείται μέσω τέτοιων κοινωνικών πρακτικών, με αποτέλεσμα τα παιδιά να εσωτερικεύουν πρότυπα βίας, τα οποία στη συνέχεια θα αναπαράγουν.

Σημαντικό ρόλο στην πρόληψη και αντιμετώπιση τέτοιων περιστατικών παίζει η ενημέρωση του κοινού και των ειδικών για το τι συνιστά κακοποίηση στην οικογένεια, ενώ επιτακτική είναι η ανάγκη συντονισμένης δράσης από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς.

Συνοψίζοντας, η ενδοοικογενειακή βία αποτελεί καταφανή παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και έχει αρνητικές συνέπειες στην ψυχική και σωματική υγεία εκατομμυρίων ανθρώπων στον πλανήτη μας. Το ζητούμενο από την κοινωνία είναι η καταπολέμηση και κυρίως η πρόληψη του νοσηρού αυτού φαινομένου, εγχείρημα δύσκολο, πολυδιάστατο, επίπονο και πολύπλοκο.

1.2 Σκοπός της έρευνας

Με την παρούσα πτυχιακή διατριβή, επιδιώκεται η συμβολή στην ανασκόπηση, ανάλυση, κατανόηση και εξεύρεση πιθανών λύσεων στο πρόβλημα της βίας μέσα στην οικογένεια. Για το σκοπό αυτό, επιχειρείται η εξέταση του φαινομένου μέσα από τη μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας και την ανάλυση των ευρημάτων των ερευνών που πραγματοποιήθηκαν γύρω από το θέμα σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Στόχος να γίνουν εισηγήσεις για δράσεις που μπορούν να αναληφθούν από οργανισμούς, δημόσιους ή μη, καθώς και από άλλους φορείς, οι οποίοι θα μπορούσαν να συμβάλλουν σημαντικά στην κατεύθυνση της απάμβλυνσης του προβλήματος.

1.3 Μεθοδολογία της έρευνας

Η έρευνα που διεξάγεται στα πλαίσια αυτής της πτυχιακής διατριβής περιλαμβάνει την εις βάθος μελέτη της βιβλιογραφίας και την ποιοτική ανάλυση των αποτελεσμάτων των εξεταζόμενων ερευνών, διαδικασιών και δράσεων. Ο συνδυασμός της γνώσης που επιτυγχάνεται από την έρευνα χρησιμοποιείται για την καταγραφή των εισηγήσεων που γίνονται για δράσεις και βελτιωτικές ενέργειες.

Σ' αυτό το πλαίσιο, αρχικά, επιχειρείται η ανάλυση του περιοδικού και κυκλικού μηχανισμού λειτουργίας της βίας στην οικογένεια και γίνεται μια εκτεταμένη αναφορά στους μύθους και τις πραγματικότητες αυτού του φαινομένου. Στη συνέχεια, γίνεται αναφορά στην κυπριακή νομοθεσία για τη βία στην οικογένεια, δίνεται ο ορισμός της βίας και της οικογένειας και διαπιστώνονται τα σημεία, που συμβάλλουν στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των περιστατικών βίας στην οικογένεια, αλλά και ορισμένες εγγενείς αδυναμίες των διατάξεων της νομοθεσίας.

Στο δεύτερο μέρος της πτυχιακής διατριβής, αναλύονται ευρήματα ερευνών που συνδέονται με την οικογενειακή βία, εντός και εκτός Ευρώπης, καθώς και σε εθνικό επίπεδο. Από τα αποτελέσματα των ερευνών διαφαίνεται ότι η ενδοοικογενειακή βία

αποτελεί παγκοσμίως σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα και συνδέεται με το ζήτημα της ανισότητας. Στο τρίτο μέρος γίνεται μια αναφορά στη μεθοδολογία, τα εργαλεία και τις ορθές πρακτικές που εφαρμόζονται σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, με στόχο τη συγκέντρωση στοιχείων και πληροφοριών από τα κράτη μέλη, σχετικά με την εκπαίδευση για την πρόληψη της ενδοοικογενειακής βίας, με τις εκστρατείες για την αύξηση της κοινωνικής και πολιτικής ευαισθητοποίησης και με τις υπηρεσίες στήριξης των θυμάτων βίας στην οικογένεια.

Το τέταρτο μέρος της πτυχιακής διατριβής επικεντρώνεται σε εισηγήσεις και σε δράσεις που εφαρμόζονται με στόχο την αντιμετώπιση του προβλήματος της βίας στην Κύπρο. Αρχικά, αναγνωρίζεται η αναγκαιότητα υλοποίησης ενός Εθνικού Σχεδίου Δράσης, ενώ ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στο ρόλο του Συνδέσμου για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια και στη συνέχεια, αναλύεται ο πολυδιάστατος και περίπλοκος ρόλος της Κυπριακής Αστυνομίας. Επιχειρείται δε, μια καταγραφή των καταλληλότερων τρόπων αντιμετώπισης περιστατικών βίας και καταγράφονται οι προκλήσεις, με τις οποίες βρίσκεται αντιμέτωπη η Κυπριακή Αστυνομία προκειμένου να εκσυγχρονίσει τις πρακτικές της. Στο πέμπτο και τελευταίο μέρος καταγράφονται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από όλα τα πιο πάνω.

Κεφάλαιο 2

Βιβλιογραφική αναφορά και Νομοθετικό πλαίσιο

Στο κεφάλαιο αυτό θα γίνει ανασκόπηση της σχετικής με την ενδοοικογενειακή βία υπάρχουσας βιβλιογραφίας καθώς και της νομοθεσίας για τη βία στην οικογένεια. Η βιβλιογραφική αναφορά εστιάζεται στον περιοδικό, κυκλικό μηχανισμό μέσω του οποίου λειτουργεί η ενδοοικογενειακή βία, η ανάλυση του οποίου συμβάλει στην κατανόηση του τρόπου λειτουργίας της βίας στην οικογένεια. Στη συνέχεια, με γνώμονα την επιτακτική ανάγκη για αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας, κρίνεται σκόπιμο να καταγραφούν ορισμένοι μύθοι γύρω από τη βία στην οικογένεια, οι οποίοι έχουν πλέον καταρριφθεί με εμπειριστατωμένες αναλύσεις και στατιστικά στοιχεία. Αναφορικά με την ανασκόπηση του νομοθετικού πλαισίου, διαπιστώνεται ότι υπάρχει μεγάλη εξάρτηση από τον ανθρώπινο παράγοντα, κάτι που σε κάποιες περιπτώσεις αποτελεί τροχοπέδη για τη σωστή εφαρμογή του, ειδικά σε μια κλειστή κοινωνία όπως είναι η Κύπρος.

2.1 Ο μηχανισμός λειτουργίας της ενδοοικογενειακής βίας – «Ο κύκλος της βίας»

Η ενδοοικογενειακή βία συνήθως ανακυκλώνεται και δεν σταματά χωρίς εξωτερική παρέμβαση. Όπως αναφέρει και η Χατζηφωτίου (2005), οι σύζυγοι ή οι σύντροφοι και τα παιδιά που αντιμετωπίζουν οικογενειακή βία είναι ιδιαίτερα δύσκολο να χειριστούν συναισθηματικά το γεγονός ότι κάποιος που τους αγαπά τους πληγώνει και να αναφέρουν το περιστατικό στις αρμόδιες αρχές, δηλαδή να τον καταδώσουν στην αστυνομία.

Στο εγχειρίδιο Handbook for Preventing Domestic Violence in Greece που έχει εκδοθεί στα πλαίσια του ευρωπαϊκού προγράμματος Sunia Geel (2013), αναφέρεται ότι σύμφωνα με την Walker (1979), το συγκεκριμένο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της γυναίκας θύμα ενδοοικογενειακής βίας διακρίνει ένα «μαζοχιστικό» προφίλ. Ωστόσο, αυτό το στερεοτυπικό χαρακτηριστικό θα πρέπει να ερμηνευτεί με ιδιαίτερα προσεκτικό τρόπο. Η γυναίκα που παραμένει σε μια βίαιη σχέση δεν είναι παράφρων ούτε μαζοχίστρια. Αντίθετα, τα δύο αυτά στοιχεία αποτελούν συνέπεια της βίας στην οικογένεια καθώς και των διαφόρων παραγόντων και χαρακτηριστικών της, όπως είναι η κοινωνική αποδοχή της βίας, ο ισχυρός φόβος των αντιποίνων από τον σύζυγο αν τον εγκαταλείψει, η πλήρης οικονομική εξάρτηση και οι ψυχολογικές διαταραχές που επιφέρει στο θύμα. (Dobash & Dobash, 1988).

Ο περιοδικός, κυκλικός μηχανισμός μέσω του οποίου λειτουργεί η ενδοοικογενειακή βία, όπως τον έχει συλλάβει θεωρητικά η Walker (1979) αποτελεί μέχρι σήμερα την επικρατέστερη θεώρηση του φαινομένου και συμβάλει στην κατανόηση του τρόπου λειτουργίας της βίας στην οικογένεια. Σύμφωνα, λοιπόν, με τον «Κύκλο της βίας» της Walker, τα θύματα δεν κακοποιούνται συνέχεια, ούτε και σε τυχαία χρονικά διαστήματα, αλλά υπάρχει ένας καθορισμένος κύκλος συμβάντων με τρεις διαφορετικές φάσεις.

Η πρώτη φάση αφορά τη δημιουργία έντασης. Κατά τη φάση αυτή, συμβαίνουν κάποιες εκρήξεις βίας από τον άντρα. Η γυναίκα, προκειμένου να αποφύγει μια νέα κακοποίηση, προσπαθεί να πείσει τον θύτη ότι ο θυμός του είναι δικαιολογημένος και ενδεχομένως οφείλεται σε εξωτερικούς παράγοντες, αδιαφορώντας για την πραγματικότητα της κατάστασης. Με αυτόν τον τρόπο, το θύμα επιχειρεί να πείσει τον εαυτό του ότι έχει έλεγχο στη συμπεριφορά του συζύγου/συντρόφου. Ωστόσο, η παθητική αποδοχή της βίαιης συμπεριφοράς του από το θύμα, έχει ως αποτέλεσμα να μην προσπαθήσει ο δράστης να ελέγξει τον εαυτό του και να έχει μια νέα έκρηξη βίας.

Η δεύτερη φάση είναι αυτή της έκρηξης και είναι η φάση κατά την οποία ο θύτης χάνει τον έλεγχο και υπάρχουν σοβαρά επεισόδια κακοποίησης. Το θύμα, το οποίο ενόσω αναμένει την έκρηξη του θυμού βιώνει έντονο αίσθημα άγχους, προσπαθεί να μην εντείνει το

επεισόδιο όταν αυτό τελικά συμβεί. Κατά τη φάση της κακοποίησης δεν αισθάνεται κυρίως τον πόνο αλλά ένα συναίσθημα παγίδευσης και αποστασιοποίησης από την επίθεση που δέχεται. Συνήθως, περιέρχεται σε μια κατάσταση σοκ και άρνησης για ότι έχει συμβεί. Τα θύματα συνήθως, ζητούν βοήθεια σ' αυτή τη φάση μόνο εάν απαιτείται ιατρική φροντίδα αλλά, και σ' αυτήν ακόμα την περίπτωση, προσπαθούν να αποκρύψουν την κακοποίηση και να προστατεύσουν το θύτη. Οι κυριότεροι λόγοι που τα θύματα δεν καταδίδουν το δράστη είναι η αίσθηση ότι κανείς δεν μπορεί να τα προστατεύσει και ο φόβος της αντίδρασης του δράστη σε περίπτωση που θα απευθυνθούν στις αρχές. Ταυτόχρονα, νιώθουν ενοχές και θεωρούν ότι μπορούν να διαμορφώσουν τη σχέση τους με βάση μια επιθυμητή εικόνα.

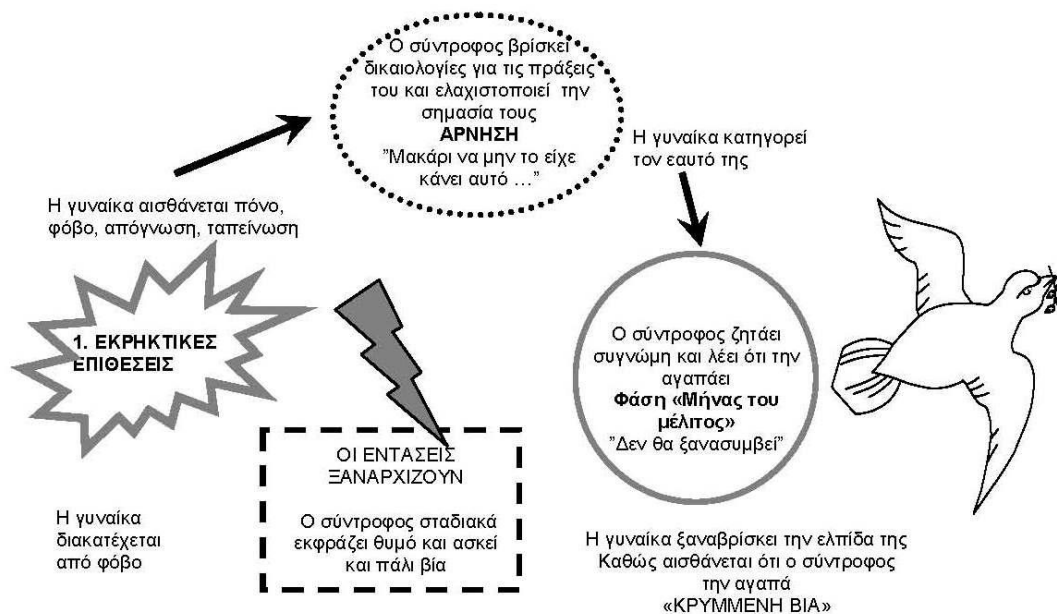
Θα πρέπει όμως, να σημειωθεί ότι τα περισσότερα περιστατικά που φθάνουν στις αρχές και σε άλλους αρμόδιους φορείς είναι σ' αυτή τη δεύτερη φάση της έκρηξης βίαιης συμπεριφοράς. Επομένως, είναι αυτό ακριβώς το σημείο, όπου απαιτείται καταλληλότερη και αποτελεσματικότερη παρέμβαση των φορέων του κράτους.

Τέλος, η τρίτη φάση είναι αυτή της ευγενικής και μεταμελημένης συμπεριφοράς του θύτη, η οποία γίνεται δεκτή με ανακούφιση από το θύμα. Αυτή η φάση χαρακτηρίζεται από έκφραση συναισθημάτων αγάπης, ηρεμίας και υποσχέσεις πως θα αλλάξει η κατάσταση. Το θύμα πείθεται από τη μεταμέλεια του θύτη, ο οποίος πραγματικά πιστεύει και τηρεί τις υποσχέσεις του, και έτσι παραμένει στη σχέση, ακόμα και αν είχε προηγουμένως αποφασίσει να την εγκαταλείψει. Τα θύματα χαρακτηρίζονται από έντονα συναισθήματα ενοχής για τη βίαιη συμπεριφορά του δράστη και θεωρούν ότι ευθύνονται γι' αυτήν. Επίσης, θεωρούν ότι έχουν χρέος να βοηθήσουν τον σύζυγό τους και να διατηρήσουν την οικογένειά τους, παρουσιάζοντας έντονη προσκόλληση στο θεσμό του γάμου και της οικογένειας.

Σ' αυτή τη φάση, τα θύματα δεν ζητούν βοήθεια και, εάν έχουν προηγουμένως απευθυνθεί σε αρμόδιους φορείς, συνήθως εγκαταλείπουν τις προτεινόμενες κοινωνικές και υποστηρικτικές παρεμβάσεις. Αυτό συμβαίνει διότι τα θύματα επιθυμούν να απομακρυνθούν και να διαγράψουν στα περιστατικά βίας που συνέβησαν στο παρελθόν

και επικεντρώνονται στη διατήρηση της υγιούς σχέσης και περιβάλλοντος. Ωστόσο, με βάση τον κυκλικό μηχανισμό, μέσω του οποίου λειτουργεί η ενδοοικογενειακή βία, σύντομα θα επανέλθει η φάση της έντασης και θα επέλθει ένα νέο βίαιο επεισόδιο, με αποτέλεσμα ο θύτης και το θύμα να μετατραπούν σε «συνένοχους» της κακοποίησης.

Μια πιο ξεκάθαρη απεικόνιση του κύκλου της βίας, παρουσιάζεται στο Σχήμα 1 πιο κάτω.

Πηγή: Perttu S. & Kaselitz V., (2006) Προσεγγίζοντας την Συντροφική Βία. Κατευθύνσεις για τους Επαγγελματίες Υγείας στις Μαιευτικές Κλινικές, Ελλάδα, ISBN 952-10-3042-9, (ο. αναφ. στο Handbook for preventing domestic violence in Greece, Sunia Geel, 2013)

Σχήμα 1. Ο κύκλος της βίας

2.2 Ενδοοικογενειακή βία: μύθοι και πραγματικότητες

Η γνώση γύρω από την πραγματική διάσταση του προβλήματος της ενδοοικογενειακής βίας είναι ιδιαίτερα δύσκολη λόγω της ιδιωτικής φύσης της σχέσης. Πρόκειται για κρυφή βία που ασκείται πίσω από κλειστές πόρτες και αντιμετωπιζόταν μέχρι πρόσφατα ως καθαρά προσωπική υπόθεση, ενώ περιβάλλεται από στερεότυπα, αντιλήψεις και προκαταλήψεις, που είναι ιδιαίτερα σημαντικό να ξεπεραστούν προκειμένου να αντιμετωπιστεί αυτό το φαινόμενο ουσιαστικά. Έτσι, με γνώμονα την επιτακτική ανάγκη για αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας,

κρίνεται σκόπιμο να καταγραφούν ορισμένοι μύθοι γύρω από τη βία στην οικογένεια, οι οποίοι έχουν πλέον καταρριφθεί με εμπειριστατωμένες αναλύσεις και στατιστικά στοιχεία.

Ένα από τα στερεότυπα, που διαιώνίζονται μέχρι σήμερα, είναι ότι η ενδοοικογενειακή βία λαμβάνει χώρα μόνο σε δυσλειτουργικές οικογένειες, χαμηλού μορφωτικού επιπέδου ή εισοδήματος. Τα αποτελέσματα των ερευνών που καταγράφονται στη συνέχεια φανερώνουν ότι ενδοοικογενειακή βία μπορεί να υπάρξει σε κάθε είδους οικογένεια ή σχέση οποιουδήποτε κοινωνικού στρώματος. Δράστες ή θύματα μπορεί να είναι άτομα κάθε κοινωνικής τάξης, κουλτούρας, θρησκείας, σεξουαλικού προσανατολισμού, ηλικίας ή φύλου. Η πραγματικότητα είναι ότι η κακοποίηση στις οικονομικά και κοινωνικά δυσμενέστερες οικογένειες απλά γίνεται ευκολότερα γνωστή στις αρχές σε σχέση με τα περιστατικά που συμβαίνουν στις οικογένειες μεσαίας ή ανώτερης τάξης (Πρώτη Πανελλήνια Επιδημιολογική Έρευνα, 2003). Οι γυναίκες των ανώτερων κοινωνικά στρωμάτων διστάζουν περισσότερο να καταγγείλουν περιστατικά βίας, είτε από φόβο και ντροπή, είτε για να μην προκαλέσουν βλάβη στην εικόνα του συντρόφου τους και να μην υποστούν κοινωνική απομόνωση (Huffington Post Greece, 2014).

Μία άλλη λανθασμένη αντίληψη είναι ότι η κακοποίηση γυναικών από τους συντρόφους τους δεν είναι φαινόμενο με ανησυχητικές διαστάσεις. Σύμφωνα με στοιχεία που παραθέτει σε άρθρο της η Κοινωνική Λειτουργός, Μαρία Μανωλιτσάκη (Μανωλιτσάκη, 2014), στη Βρετανία, κάθε τρεις μέρες δολοφονείται μία γυναίκα, στη Σουηδία, κάθε δέκα μέρες κακοποιείται μέχρι θανάτου από τον σύζυγο ή σύντροφό της, στην Ελβετία, το 20% των γυναικών έχει κακοποιηθεί σωματικά. Επίσης στην Ισπανία, μία γυναίκα δολοφονείται κάθε τέσσερις μέρες, περίπου 100 τον χρόνο, στην Γαλλία, μία κάθε πέντε μέρες εξαιτίας της αντρικής κακοποίησης στο σπίτι. Στην Ελλάδα, τα ποσοστά δείχνουν ότι είναι πολύ μεγάλα τα περιστατικά λεκτικής ή ψυχολογικής βίας (56%). Στο 82% των περιπτώσεων ο θύτης είναι ο σύζυγος του θύματος, στο 12% ο σύντροφος και σε μικρότερα ποσοστά άτομο του στενού οικογενειακού κύκλου της γυναίκας. Σημειωτέον ότι τα αποτελέσματα των ερευνών βασίζονται στα θύματα που έχουν απευθυνθεί στα κέντρα παροχής βοήθειας.

Ένα πολύ υψηλό ποσοστό περιστατικών δεν έρχεται ποτέ στο φως λόγω της δυσκολίας και του φόβου του θύματος να καταγγείλει το δράστη. Επομένως, τα ανεπαρκή στατιστικά στοιχεία δεν πρέπει να θεωρούνται ένδειξη μειωμένης έκτασης του φαινομένου της κακοποίησης.

Αναμφίβολα μύθο αποτελεί και η πεποίθηση ότι οι κακοποιημένες γυναίκες προκαλούν την καταχρηστική συμπεριφορά. Η κακοποίηση λαμβάνει χώρα ανεξάρτητα από τις πράξεις ή τη συμπεριφορά του θύματος. Ακόμα και εάν δεχτεί κανείς ότι μια συμπεριφορά του θύματος πυροδότησε μια έκρηξη θυμού, η βίαιη αντίδραση δεν δικαιολογείται με κανέναν τρόπο ως συμπεριφορά (Πρώτη Πανελλήνια Επιδημιολογική Έρευνα, 2003). Το μόνο άτομο που είναι υπεύθυνο για την άσκηση βίας είναι ο ίδιος ο δράστης. Η ενδοοικογενειακή βία είναι έγκλημα που διώκεται ποινικά και σε κανέναν δεν αξίζει να πέσει θύμα κακοποίησης.

Περαιτέρω, σύμφωνα με τα πορίσματα της Πρώτης Πανελληνίας Επιδημιολογικής Έρευνας (2003), μέσα από τη μελέτη του φαινομένου καταρρίπτεται πλέον και η πεποίθηση ότι η κατάχρηση αλκοόλ ή ναρκωτικών ουσιών, το στρες και οι ψυχικές διαταραχές ευθύνονται για την εμφάνιση καταχρηστικής συμπεριφοράς. Παρόλο που υπάρχει υψηλή συσχέτιση μεταξύ αλκοόλ ή άλλων ουσιών και κακοποίησης, η χρήση αλκοόλ, ναρκωτικών ή το στρες δεν αποτελούν αιτία της βίας. Στις περισσότερες περιπτώσεις χρησιμοποιείται ως δικαιολογία για τις ανεπιθύμητες βιαιοπραγίες. Επίσης, τα δεδομένα των ερευνών καταδεικνύουν ότι λιγότερο από το 10% των περιστατικών βίας στην οικογένεια συνδέεται με κάποια ψυχική νόσο. Η ενδοοικογενειακή βία συμβαίνει όταν ένας δράστης έχει μάθει και επιλέγει τη βία. Η χρήση ουσιών ή ο αλκοολισμός και η άσκηση βίας στην οικογένεια πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ξεχωριστές διαταραχές.

Ένα άλλο στερεότυπο που διαιώνίζεται, σύμφωνα με την πιο πάνω Έρευνα (2003), είναι ότι οι κακοποιημένες γυναίκες μεγαλοποιούν τα περιστατικά βίαιης συμπεριφοράς. Οι συνέπειες της βίας που πολλές φορές προκαλούν τη δυσλειτουργία του θύματος σε επαγγελματικό, κοινωνικό και διαπροσωπικό επίπεδο καθώς και οι επίκτητες ψυχικές διαταραχές όπως το μετατραυματικό στρες και η κατάθλιψη, που είναι αποτέλεσμα της

κακοποίησης του θύματος, δεν υποδεικνύουν σε καμία περίπτωση διάθεση υπερβολής εκ μέρους του θύματος.

Ένα από τα βαθύτερα ριζωμένα στερεότυπα που επικρατούν σε σχέση με τις γυναίκες θύματα βίας στην οικογένεια είναι ότι οι γυναίκες που παραμένουν σε μια σχέση κακοποίησης είναι μαζοχίστριες και δεν θα εγκαταλείψουν ποτέ το θύτη. Αρχικά, θα πρέπει να επισημανθεί ότι, σύμφωνα με την πιο πάνω Έρευνα (2003), ένα σημαντικό ποσοστό γυναικών που κακοποιούνται εγκαταλείπουν τη σχέση στα δύο πρώτα χρόνια εμφάνισης της βίαιης συμπεριφοράς. Διαχρονικά, τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας έχουν χαρακτηριστεί ως άτομα με μαζοχιστικές συμπεριφορές.

Οι λόγοι για τους οποίους κάποια θύματα δεν διαφεύγουν της σχέσης κακοποίησης είναι σημαντικοί και συνδέονται με την πλήρη οικονομική εξάρτηση, τον ισχυρό φόβο αντιπόινων εάν εγκαταλείψουν το δράστη, τους κοινωνικούς, πολιτισμικούς και θρησκευτικούς φραγμούς, την έλλειψη υποστήριξης από φίλους, μέλη της οικογένειας και κρατικούς παράγοντες, όπως επίσης και έλλειψη δικαστικής αρωγής. Εξάλλου, έχει εκτιμηθεί ότι ο κίνδυνος για ένα θύμα αυξάνεται κατά 70% όταν προσπαθεί να φύγει, καθώς ο δράστης κλιμακώνει τη χρήση βίας. Σύμφωνα με έρευνες, η πιο επικίνδυνη στιγμή για μια γυναίκα που κακοποιείται είναι όταν προσπαθεί να φύγει, ενώ τα θύματα που λαμβάνουν έγκαιρα και σε πρώιμο στάδιο νομική και ψυχολογική στήριξη έχουν περισσότερες πιθανότητες να απεξαρτητοποιηθούν από το δράστη (Ορφανίδης, 2015).

Από την άλλη πλευρά, θα πρέπει να γίνει αναφορά και στο μύθο ότι οι δράστες είναι βίαιοι σε όλες τις σχέσεις τους. Στην πραγματικότητα, οι περισσότεροι δράστες δεν ασκούν βία σε άλλες σχέσεις τους για να λύσουν τα προβλήματά τους. Γενικά, δεν επιτίθενται στα αφεντικά, σε συνεργάτες τους ή σε ανθρώπους στο δρόμο παρόλο το θυμό τους. Οι δράστες τυπικά παρουσιάζουν μια διαφορετική προσωπικότητα έξω από το σπίτι, κάτι το οποίο δυσκολεύει το θύμα να εμπιστευτεί ή να περιγράψει τις εμπειρίες του σε άτομα εκτός οικογένειας (Ορφανίδης, 2015).

Ιδιαίτερης σημασίας για τους σκοπούς της παρούσας μελέτης είναι και η αναφορά στην αντίληψη ότι η ψυχοθεραπεία αποτελεί αποτελεσματικότερη θεραπεία από ότι η φυλακή. Η ψυχοθεραπεία πολλές φορές αποτελεί επιλογή του συστήματος απονομής ποινικής δικαιοσύνης ως εναλλακτική της έκτισης ποινής. Ωστόσο, τα δεδομένα των ερευνών δεν συνηγορούν υπέρ της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων θεραπείας των δραστών. Θεωρείται πολύ δύσκολο να επιτευχθεί η αναχαίτιση της βίας, και ακόμα δυσκολότερη η πλήρης διακοπή της ψυχολογικής κακοποίησης, μέσω των ψυχοθεραπευτικών προγραμμάτων (Πρώτη Πανελλήνια Επιδημιολογική Έρευνα, 2003).

Όσο δε, αφορά στα παιδιά που βιώνουν βία στην οικογένεια, είναι σημαντικό να καταρριφθεί ο μύθος ότι όταν δεν κακοποιείται άμεσα το παιδί αλλά μόνο ο γονιός του, αυτό δε συνιστά κακοποίηση ανηλίκου. Στις περισσότερες περιπτώσεις, όταν υπάρχει κακοποίηση συζύγου, τα παιδιά επίσης, υπόκεινται σε σωματική ή ψυχολογική βία. Εκτός αυτού, παιδιά που υπήρξαν είτε θύματα, είτε και μάρτυρες μόνο βίαιων συμπεριφορών συχνά παρουσιάζουν συναισθηματικές, γνωστικές και συμπεριφορικές διαταραχές, καθώς και αναπτυξιακές αναπηρίες. Συνέπειες στη ζωή ενός παιδιού δεν έχει μόνο η σωματική και σεξουαλική κακοποίηση του ίδιου του παιδιού. Η παραμέληση καθώς και η ψυχική και συναισθηματική κακοποίηση ενδέχεται να είναι ιδιαίτερα επιβλαβείς (Χαμόγελο του παιδιού, 2015).

Τέλος, για την προληπτική αντιμετώπιση του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να εκριζωθεί η αντίληψη ότι οι γονείς έχουν το δικαίωμα να μεγαλώσουν τα παιδιά τους όπως νομίζουν. Τα παιδιά δεν αποτελούν ιδιοκτησία των γονιών τους και τα ανθρώπινα δικαιώματα των παιδιών δεν σταματούν στην είσοδο των σπιτιών. Τα παιδιά έχουν ακριβώς τα ίδια δικαιώματα με τα άλλα μέλη της οικογένειας, ενώ η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού έχει εισάγει σε διεθνές επίπεδο την έννοια της γονικής ευθύνης (Χαμόγελο του παιδιού, 2015).

Σ' αυτό το σημείο, κρίνεται σκόπιμο να τονιστεί η βαρύτητα και η ιδιαίτερη σημασία της κατάρριψης των στερεοτύπων και των λανθασμένων αντιλήψεων γύρω από το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας με σκοπό την απάμβλυνση, την αντιμετώπιση και την

πρόληψή του. Η ορθή και πλήρης ενημέρωση των πολιτών, είναι απολύτως απαραίτητη ώστε να μειωθεί η ανοχή της κοινωνίας απέναντι σ' αυτό το φαινόμενο, και να αποτελέσει πλέον η βία στην οικογένεια υπόθεση που αφορά την κοινωνία στο σύνολό της.

2.3 Ο Περί Βίας στην Οικογένεια Νόμος, ανασκόπηση

Η Νομοθεσία που ισχύει στην Κύπρο σήμερα, για τη βία στην οικογένεια, προήλθε από την ενοποίηση των Περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμων του 2000 και του 2004 (Νόμοι 119(I) του 2000 και 212(I) του 2004) (εφεξής αναφέρεται ως ο Νόμος). Για τους σκοπούς της Νομοθεσίας αυτής, ως βία στην οικογένεια ορίζεται *οποιαδήποτε πράξη, παράλειψη ή συμπεριφορά με την οποία προκαλείται σωματική, σεξουαλική ή ψυχική βλάβη σε οποιοδήποτε μέλος της οικογένειας από άλλο μέλος της οικογένειας και περιλαμβάνει και τη βία που ασκείται με σκοπό την επίτευξη σεξουαλικής επαφής χωρίς τη συγκατάθεση του θύματος, καθώς επίσης και τον περιορισμό της ελευθερίας του.*

Σύμφωνα με το Νόμο, η σωματική βία συνίσταται στη βίαιη συμπεριφορά ενός μέλους της οικογένειας προς άλλο, με αποτέλεσμα τραυματισμούς μικρής ή και μεγάλης έκτασης ή ακόμα και το θάνατο. Στο Νόμο ορίζονται οι περιπτώσεις σωματικής βίας, σεξουαλικής βίας, ψυχολογικής βίας, καθώς και η εξειδικευμένη μορφή ψυχολογικής βίας, που είναι το «σύνδρομο του αμέτοχου θεατή», δηλαδή η έκθεση ανήλικου σε διάφορες μορφές βίας μέσα στην οικογένεια, για μεγάλο χρονικό διάστημα και χωρίς ο ίδιος ο ανήλικος να υφίσταται σωματικές κακώσεις. Ο Νόμος τιμωρεί επίσης, οποιαδήποτε παράλειψη καταγγελίας αδικημάτων ενδοοικογενειακής βίας, αυστηρότερα δε όταν αυτά διαπράττονται σε βάρος ανήλικων ή χαμηλής νοητικής στάθμης προσώπων.

Για τους σκοπούς του Νόμου, «μέλος της οικογένειας» σημαίνει ο άντρας και η γυναίκα που έχουν συνάψει νόμιμο γάμο, ανεξάρτητα αν ο γάμος υφίσταται ή όχι, καθώς και άντρα και γυναίκα που συζούν ή συζούσαν ως αντρόγυνο. Μέλη της οικογένειας θεωρούνται ακόμα οι γονείς του άντρα και της γυναίκας και τα παιδιά τους, ανεξάρτητα εάν είναι

φυσικά ή υιοθετημένα παιδιά, του ενός ή και των δύο, καθώς και τα εγγόνια τους. Τέλος, μέλος της οικογένειας θεωρείται και κάθε πρόσωπο το οποίο διαμένει με τον άντρα ή τη γυναίκα.

Επιχειρώντας μια σύντομη αξιολόγηση των κυριότερων διατάξεων του Νόμου, μπορεί να καταγραφεί ότι η κυπριακή Νομοθεσία για την ενδοοικογενειακή βία, περιλαμβάνει αρκετές χρήσιμες και καθοριστικές διατάξεις για την τιμωρία ευρέως φάσματος μορφών ασκηθείσας βίας μέσα στην οικογένεια. Περιλαμβάνει επίσης, και κάποιες πρόνοιες που, αν εφαρμοστούν σωστά, μπορούν να συμβάλουν στην πρόληψη της ενδοοικογενειακής βίας. Όμως, η κριτική σκέψη για το σύνολο του υπό αναφορά Νόμου καταλήγει στην διαπίστωση ότι αυτός δεν περιλαμβάνει τις δικλίδες εκείνες που να εξασφαλίζουν την αποτελεσματική εφαρμογή των διατάξεών του. Επίσης, ο Νόμος βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στον ανθρώπινο παράγοντα, σε σημείο εξάρτησης από αυτόν, κάτι που σε κάποιες περιπτώσεις αποτελεί τροχοπέδη για τη σωστή εφαρμογή του, ειδικά σε μια κλειστή κοινωνία όπως είναι η Κύπρος.

Επιπλέον, και παρά την πρόνοια για γρήγορη εκδίκαση των υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας, η απουσία διατάξεων για συλλήψεις στα πλαίσια αυτόφωρου εγκλήματος θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι αποτελεί μια ακόμα εγγενή αδυναμία της Νομοθεσίας. Αδυναμίες εντοπίζονται επίσης, σε διατάξεις που αφορούν στην παραγωγική αποκατάσταση των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας, στην αποτελεσματική προστασία των μαρτύρων περιστατικών βίας, στη γενικότερη ευαισθητοποίηση του κοινού για το σοβαρό αυτό κοινωνικό πρόβλημα, αλλά κυρίως στην πρόληψή του. Προς την κατεύθυνση αυτή, θα συμβάλει η δημιουργία ενός καλά σχεδιασμένου προγράμματος, το οποίο με νομοθετική ρύθμιση θα εισαχθεί σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης στην Κύπρο για ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και συμμετοχή των μαθητών στην καθολική προσπάθεια απάμβλυνσης του προβλήματος.

Κεφάλαιο 3

Το μέγεθος της ενδοοικογενειακής βίας σε παγκόσμιο, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο

Η ενδοοικογενειακή βία θεωρείται παγκοσμίως σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα και συνδέεται με το ζήτημα της ανισότητας, τόσο μεταξύ των δύο φύλων, όσο και μεταξύ ατόμων του ίδιου ή διαφορετικού φύλου, με μεγάλη απόκλιση στην ηλικία. Χώρες όπως ο Καναδάς, οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, η Γερμανία, η Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο διαθέτουν αρκετή γνώση και εμπειρία για το θέμα της βίας μέσα στην οικογένεια. Σε αυτές τις χώρες και στο πρώιμο στάδιο ανάληψης πρωτοβουλιών για την αντιμετώπιση του φαινομένου της βίας, οι έρευνες επικεντρώθηκαν σε πρόσωπα και των δύο φύλων και όλων των ηλικιών που απευθύνονταν σε υπηρεσίες για βοήθεια ή προστασία και αντιστοίχως σε άτομα, τα οποία κατηγορήθηκαν ότι διέπραξαν ή προσπάθησαν να διαπράξουν αδικήματα, που αναφέρθηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο και εμπίπτουν στον όρο «ενδοοικογενειακή βία». Από τις συγκεκριμένες έρευνες προέκυψαν σημαντικά στοιχεία για τις σχέσεις βίας, που αναπτύσσονται μέσα στην οικογένεια και έγιναν οι πρώτες αναλύσεις του προβλήματος. Τα αποτελέσματα των ερευνών ενίσχυσαν την κοινωνική ευαισθητοποίηση πάνω στο θέμα και συνέβαλαν στην ανάληψη πρωτοβουλιών σε επίπεδο θεσμικό, ακαδημαϊκό/εκπαιδευτικό, κοινωνικό, πολιτικό, κοινοτικό, ακόμα και ατομικό.

3.1 Έρευνες που έγιναν εκτός Ευρώπης, σε σχέση με την οικογενειακή βία

Οι έρευνες σε Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και Καναδά, σε ότι αφορά την ενδοοικογενειακή βία, προηγήθηκαν κατά πολύ ανάλογων ερευνών στην Ευρώπη. Ο καθηγητής Εγκληματολογίας, Russell P. Dobash και η Κοινωνιολόγος-Ερευνήτρια, Rebecca Emerson Dobash) διεξήγαγαν μια πολύ σημαντική έρευνα το 1979, σε δείγμα 1044 θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας στις Η.Π.Α., αναλύοντας κυρίως περιστατικά, που καταγγέλθηκαν στις διωκτικές και δικαστικές αρχές. Η έρευνα κατέδειξε ότι τα θύματα οικογενειακής βίας ήταν, σε συντριπτικό ποσοστό, γυναίκες. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, τα επεισόδια βίας αρχίζουν συνήθως με λεκτικές αντιπαραθέσεις, που βασίζονται σε διαφωνίες σχετικά με τρέχοντα ζητήματα της καθημερινότητας. Τα τρία κυριότερα θέματα που αναφέρονταν από τα θύματα, ήταν η ζήλια, η οικονομική διαχείριση και οι διαφορετικές προσδοκίες όσον αφορά στις υποχρεώσεις μέσα στο γάμο. Το 59% του δείγματος επεσήμανε ότι τα παιδιά της οικογένειας ήταν παρόντα στα βίαια ξεσπάσματα του συζύγου και η αντίδραση τους ήταν ανάλογη της ηλικίας τους. Σε μικρή ηλικία, τα παιδιά συνήθως δεν αντιδρούσαν, ήταν φοβισμένα και συγχυσμένα ως προς το τι συνέβαινε, ενώ σε μεγαλύτερη ηλικία, παρενέβαιναν και αντιδρούσαν βίαια προς το δράστη, ή του επιτίθονταν λεκτικά. Οι φίλοι ή και οι συγγενείς που ήταν παρόντες, είτε δεν αντιδρούσαν καθόλου, είτε απλά προέτρεπαν τον δράστη να σταματήσει.

Ιδιαίτερα σημαντικό επιχείρημα ως προς την ανάγκη μέτρων πρόληψης της βίας αποτελεί και η συσχέτιση της κακοποίησης στην παιδική ηλικία με τη μεταγενέστερη βία. Τα ευρήματα έρευνας που διεξήχθη το 1984 από τον φορέα εθελοντών CWHN (Canadian Women's Health Network) στον Καναδά, απέδειξαν τον υψηλό βαθμό σύνδεσης της κακοποίησης στην παιδική ηλικία και στην ενήλικη ζωή. Το 20,1% των ερωτηθέντων προσώπων, ανέφεραν ότι έχουν δεχτεί κάποιου είδους κακοποίηση στην οικογένεια προέλευσης, το 52,3% εξαναγκάστηκαν σε κάποια μορφή ανεπιθύμητης σεξουαλικής επαφής ως ενήλικες και το 26,4% εξαναγκάστηκαν σε ανεπιθύμητη σεξουαλική πράξη. Το 25,9% αναφέρει τουλάχιστον ένα πολύ σοβαρό ή τουλάχιστον δύο λιγότερα σοβαρά

περιστατικά σωματικής κακοποίησης κατά την ενήλικη ζωή, ενώ ιδιαίτερα υψηλά είναι και τα ποσοστά ψυχολογικής κακοποίησης. Επίσης, οι γυναίκες που έχουν πέσει θύματα κακοποίησης ως παιδιά φαίνεται να έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες κακοποίησης ως ενήλικες από ότι ο υπόλοιπος πληθυσμός. Η σύνδεση μεταξύ της παιδικής κακοποίησης και της αυξημένης πιθανότητας κακοποίησης κατά την ενήλικη ζωή διαφαίνεται και σε άλλες σχετικές έρευνες, ενώ η επαναθυματοποίηση συνήθως έχει τη μορφή σεξουαλικής επίθεσης, ψυχολογικής κακομεταχείρισης ή σωματικής κακοποίησης. Παράγοντες που θεωρούνται υπεύθυνοι για την αύξηση της ευπάθειας στην επαναθυματοποίηση είναι οι μαθημένες δυσπροσαρμοστικές συμπεριφορές, οι πεποιθήσεις και οι στάσεις. Όλα αυτά τα στοιχεία, συχνά έχουν ως αποτέλεσμα και μια προβληματική σεξουαλική συμπεριφορά στην ενήλικη ζωή, σεξουαλική δυσλειτουργία, αποδοχή των μύθων περί βιασμού και των στερεοτύπων που συχνά επικρατούν στους ρόλους των δύο φύλων. Εξάλλου, έρευνες με ενήλικες συμμετέχοντες, οι οποίοι είχαν υποστεί κακοποίηση στη παιδική ηλικία, υποδεικνύουν ότι τα κακοποιημένα παιδιά εξελίσσονται σε ενήλικες που έχουν αυξημένες πιθανότητες να δεχτούν σεξουαλική επίθεση ή να βιαστούν απ' ότι άτομα που δεν έχουν υπάρξει θύματα κακοποίησης ως παιδιά. Η ίδια διαπίστωση προκύπτει και από τα αποτελέσματα άλλων παρόμοιων ερευνών σχετικά με την παιδική κακοποίηση και τη σχέση της με μεταγενέστερη κακοποίηση στην ενήλικη ζωή (Έρευνες στην Ευρώπη για την ενδοοικογενειακή κακοποίηση γυναικών, 2014).

Εξάλλου, σύμφωνα με την έρευνα της Kalmuss (1984) σε δείγμα 2.143 ενηλίκων, φαίνεται να υπάρχει κάποιου είδους σύνδεση της βίαιης επιθετικότητας στον έγγαμο βίο με τους δύο τύπους επιθετικότητας που μπορεί να υπάρχουν στην οικογένεια καταγωγής, οι οποίοι είναι αφενός, η έκθεση σε βίαιη συμπεριφορά και αφετέρου, η σωματική βία με αποδέκτη το ίδιο το άτομο. Τα ερευνητικά δεδομένα καταδεικνύουν ισχυρότερη συσχέτιση της εμπλοκής σε περιστατικά βίας στην οικογένεια στην ενήλικη ζωή στις περιπτώσεις που παιδιά ήταν μάρτυρες άσκησης βίας μεταξύ των γονέων παρά στις περιπτώσεις που το άτομο υφίστατο σωματική βία το ίδιο κατά την παιδική του ηλικία. Η πιθανότητα βίαιης συμπεριφοράς μέσα στο γάμο αυξάνεται δραματικά όταν κάποιο άτομο ως παιδί έχει υπάρξει παρατηρητής σκηνών βίας μεταξύ των γονέων και ταυτόχρονα θύμα σωματικής κακοποίησης. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ενδοοικογενειακή

βία δεν διαμορφώνεται ανάλογα με το φύλο, αλλά από τους ρόλους των ατόμων μέσα στη σχέση και τόσο ο άνδρας όσο και η γυναίκα μπορεί να εξελιχθούν είτε σε θύτες είτε σε θύματα στην ενήλικη ζωή τους. Αυτή η διαπίστωση σημειώνεται και στην έρευνα των Ulbrich και Huber (1981), στην οποία συμμετείχαν 2.002 ενήλικες άνδρες και γυναίκες και από τα ευρήματα της οποίας φαίνεται ότι η παρατήρηση περιστατικών σωματικής βίας μεταξύ των γονέων στην οικογένεια καταγωγής, επηρεάζει περισσότερο τη στάση των ατόμων ως προς το βαθμό ανοχής της βίας κατά των γυναικών και λιγότερο τη στάση τους απέναντι στους ρόλους των δύο φύλων.

Σε έρευνα των Seltzer και Kalmuss (1988) επίσης διαπιστώνεται ότι η βία συμπεριφορά αποτελεί αποτέλεσμα εκμάθησής της μέσω της παρατήρησης, αφού από τα ευρήματα της έρευνας συμπεραίνεται ότι τα άτομα μαθαίνουν να θεωρούν αποδεκτή τη σωματική βία μεταξύ των μελών της οικογένειας λόγω του ότι τη βιώνουν και εκτίθενται σ' αυτήν στην παιδική ή εφηβική τους ηλικία. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, να υιοθετούν βίαιες συμπεριφορές στις μεταγενέστερες διαπροσωπικές τους σχέσεις ως ενήλικες. Επιπλέον, διαπιστώθηκε ότι υπάρχει σημαντικότερος συσχετισμός μεταξύ της μεταγενέστερης βίας στην ενήλικη ζωή με την έκθεση σε βία στην οικογένεια καταγωγής και τη σωματική κακοποίηση, παρά με τις καταστάσεις έντονου στρες, όπως για παράδειγμα είναι η ανεργία και η χρόνιας οικονομικές δυσκολίες.

Μια άλλη σημαντική έρευνα των Caetano, Field και Nelson (2003), στην οποία συμμετείχε δείγμα 3.270 καυκάσιων, μαύρων και λατίνων εξετάζει τις συνέπειες της παιδικής κακοποίησης, της παρουσίας των παιδιών σε περιστατικά βίας μεταξύ των γονέων, καθώς επίσης και τον ενδεχόμενο κίνδυνο βίαιης συμπεριφοράς στην ενήλικη ζωή και κατάχρησης αλκοόλ ως συνέπεια των πιο πάνω. Τα ευρήματα αυτής της έρευνας, είναι παρόμοια με άλλα, τα οποία συνηγορούν στο ότι παιδιά που είναι μάρτυρες βίας μεταξύ των γονέων τους έχουν αυξημένες πιθανότητες να αναπτύξουν επιθετική συμπεριφορά ή ψυχοπαθολογία σε σύγκριση με παιδιά που δεν έχουν βιώσει ανάλογες εμπειρίες.

Σημαντική είναι και η διαπίστωση των Brewin και Andrews (1990) ως προς το βαθμό απόδοσης ευθυνών για τα περιστατικά βίας στην οικογένεια με θύματα γυναίκες.

Σύμφωνα με την έρευνά τους, οι γυναίκες που έχουν πέσει θύματα βίας επωμίζονται σε διαφορετικό βαθμό την ευθύνη ανάλογα με την οικογενειακή τους κατάσταση. Έτσι, πολύ μεγαλύτερο ποσοστό γυναικών που συζούσαν με το δράστη την περίοδο που διεξήχθη η έρευνα αυτοενοχοποιούνται, ενώ οι γυναίκες που βρίσκονταν σε διάσταση ή είχαν χωρίσει από το σύζυγο/σύντροφο με την καταχρηστική συμπεριφορά, είχαν τη τάση να αποδίδουν περισσότερες ευθύνες στον τελευταίο για τα περιστατικά βίας παρά στον εαυτό τους.

Έρευνα που διεξήχθη στην Αυστραλία με δείγμα άνω των 6 χιλιάδων γυναικών, έδειξε ότι ο κίνδυνος θυματοποίησης από ενδοοικογενειακή βία, σχετίζεται με συγκεκριμένα δημογραφικά στοιχεία, όπως η μόρφωση, το εισόδημα, η εθνικότητα, ο αριθμός και η ηλικία των παιδιών της οικογένειας, η οικογενειακή κατάσταση και η ηλικία της γυναίκας. Επίσης αναφέρεται ότι άλλα κοινωνιοδημογραφικά χαρακτηριστικά, όπως η επαγγελματική κατάσταση, δεν επηρεάζουν σημαντικά την πιθανότητα θυματοποίησης αν συνυπολογιστούν και άλλοι παράγοντες.

Τέλος, αναφορικά με την απόφαση των θυμάτων να εγκαταλείψουν μια βίαιη σχέση, από έρευνα των Strube και Barbour (1984) σε δείγμα 251 κακοποιημένων γυναικών διαφαίνεται ότι οι γυναίκες, που τελικά εγκατέλειψαν τη βίαιη σχέση, είχαν ζήσει μικρότερο χρονικό διάστημα στη σχέση, είχαν πλήρη απασχόληση, δεν ήταν Καυκάσιες και είχαν εφαρμόσει περισσότερες τεχνικές αντιμετώπισης για την απάμβλυση της κακοποίησης σε σύγκριση με τις γυναίκες που παρέμεναν στη σχέση. Αντίθετα, οι γυναίκες που δεν χώριζαν ανέφεραν ότι αγαπούσαν το δράστη, ότι είχαν οικονομικές δυσκολίες, είχαν την πεποίθηση ότι ο δράστης θα άλλαζε, ή δεν είχαν στήριξη σε περίπτωση που θα εγκατέλειπαν το βίαιο σύζυγο/σύντροφο.

3.2 Έρευνες για την ενδοοικογενειακή βία στην Ευρώπη

Στις μέρες μας, το πρόβλημα της βίας στην οικογένεια κυριαρχεί στην ευρωπαϊκή έρευνα, καθώς τόσο οι κυβερνήσεις πολλών χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσο και εγνωσμένης

αξίας πανεπιστήμια, μεγάλα ερευνητικά κέντρα και σοβαρές μη κυβερνητικές οργανώσεις, έχουν εντοπίσει τη μεγάλη ανάγκη ποιοτικών ερευνών με στόχο την εξαγωγή έγκυρων στατιστικών δεδομένων σχετικά με την έκταση και τις διαστάσεις της βίας στην οικογένεια.

Ο εντοπισμός, η καταγραφή και η ενδεδειγμένη μελέτη των δεδομένων αυτών, θα οδηγήσει στην ορθή διερεύνηση των οικογενειακών, κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων με τους οποίους συνδέεται η ενδοοικογενειακή βία και θα συμβάλει τόσο στην εισαγωγή νέων πρακτικών και μεθόδων για καταπολέμησή της, όσο και στην πολύπλευρη προσπάθεια που γίνεται για την εξεύρεση των καλύτερων στρατηγικών για πρόληψή της. Θα βοηθήσει επίσης στην ανάπτυξη πρωτοποριακών και αποτελεσματικών προγραμμάτων παροχής υπηρεσιών στα θύματα και στους θύτες, κάτι που πιθανόν να μειώσει ή ακόμα και να εξαλείψει το πολύ σοβαρό πρόβλημα του φαινομένου της μετεξέλιξης του θύματος σε μελλοντικό θύτη. Άξια αναφοράς είναι η μεγάλη ποικιλία στη μορφή και το είδος των προαναφερθεισών ερευνών όσον αφορά στις χρονικές περιόδους και στις περιοχές διεξαγωγής τους, στον τρόπο και χρόνο δημοσιοποίησης των συμπερασμάτων τους, στην επιλογή του δείγματος τους, στους στόχους τους και στις πηγές χρηματοδότησης τους.

Παρά τα πιο πάνω ενθαρρυντικά στοιχεία που αφορούν στις έρευνες για την ενδοοικογενειακή βία στην Ευρώπη, τροχοπέδη στην ορθή αξιοποίηση τους, όπως αυτή θεωρητικά τουλάχιστον προγραμματίζεται πριν τη διεξαγωγή τους, αποτελεί το πολύ σοβαρό λάθος της μη έγκαιρης και ολοκληρωμένης ενσωμάτωσης των αποτελεσμάτων τους στα επίσημα στατιστικά στοιχεία. Έτσι, αυτά περιορίζονται σε γενικότητες του τύπου «μια στις οκτώ παντρεμένες γυναίκες κακοποιείται από τον σύζυγό της στη Ρουμανία» ή «ένα στα έξι παιδιά έχει υπάρξει θύμα ενδοοικογενειακής βίας από γονείς, αδέρφια ή άλλους συγγενείς στη Φιλανδία». Γενικά, επειδή στην Ευρώπη δεν έχουν γίνει επαρκείς συγκρίσεις ανάμεσα σε εθνικές μελέτες, δεν υπάρχει συγκεκριμένη πανευρωπαϊκή εικόνα σχετικά με τη βία στην οικογένεια. Τοιούτοτρόπως, είναι αδύνατο να γνωρίζουμε αν η εθνική έρευνα μιας χώρας μπορεί να έχει εφαρμογή ή χρησιμότητα σε άλλες χώρες ως προς τη μεθοδολογία, τα αποτελέσματα και τον τρόπο αξιοποίησής τους,

αφού ουδόλως λαμβάνονται υπόψη και οι πολλές διαφορές των κρατών σε κοινωνικό, οικονομικό, και εκπαιδευτικό επίπεδο.

Θέλοντας να υπερπηδήσει το πιο πάνω κώλυμα, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (Π.Ο.Υ.) εκπόνησε σχέδιο για υιοθέτηση κοινής μεθοδολογίας σε έρευνες κρατών που εκδήλωσαν ενδιαφέρον να συμμετάσχουν σε κοινό ερευνητικό πρόγραμμα. Σκοπός του σχεδίου του Π.Ο.Υ. είναι να εξασφαλίσει αξιόπιστα στοιχεία για την έκταση και τη συχνότητα της ενδοοικογενειακής βίας, να εξακριβώσει τις συνέπειες της βίας στην υγεία των εμπλεκόμενων, να προσδιορίσει τους παράγοντες κινδύνου και προστασίας και να εξεύρει στρατηγικές για την αντιμετώπιση της βίας από τα ίδια τα άτομα που την υφίστανται.

Μέσα από μια χρονολογική αναδρομή στις έρευνες για τη βία στην οικογένεια, το άρθρο «Οι έρευνες στην Ευρώπη για την ενδοοικογενειακή κακοποίηση των γυναικών» (2014) αναφέρει ότι η πρώτη συστηματική και οργανωμένη έρευνα επί του θέματος στην Ευρώπη, πραγματοποιήθηκε το 1986 από τον Ολλανδό καθηγητή Ρενέ Ρόμκενς. Η έρευνα διεξήχθη σε τυχαίο δείγμα 1016 ολλανδέζων γυναικών, ηλικίας είκοσι μέχρι εξήντα ετών, και σε αυτήν χρησιμοποιήθηκαν συνδυασμός ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων κατά τη συλλογή, αλλά και κατά την επεξεργασία των δεδομένων. Μετά την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας Ρόμκενς, εμπεδώθηκε η εκφρασθείσα άποψη ότι η περιγραφή εμπειριών βίας είναι ευκολότερη όταν η έρευνα απευθύνεται αποκλειστικά σε γυναίκες και όταν ο ορισμός της βίας περιλαμβάνει μεγάλο φάσμα βίαιων συμπεριφορών, αλλά σε συγκεκριμένο πλαίσιο. Λαμβάνοντας υπόψη την πιο πάνω θέση, σχεδιάστηκαν τότε μεγάλες έρευνες που πραγματοποιήθηκαν στην Ελβετία το 1994 και στην Ιρλανδία το 1995, με στόχο την καταγραφή της γνώμης των ίδιων των γυναικών-θυμάτων ως προς τις επιθετικές συμπεριφορές, την αξιολόγηση της σοβαρότητας της σωματικής βίας που τους ασκήθηκε και τον προσδιορισμό της θέσης τους απέναντι σε ζητήματα όπως η δύναμη, η σύγκρουση και η εξάρτηση. Ακολούθησαν και άλλες παρόμοιου τύπου έρευνες σε Φινλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο, Σουηδία και Γερμανία, μέχρι να οδηγηθούμε στις αρχές του αιώνα που διανύουμε, όπου οι έρευνες εστιάζουν στα ατομικά χαρακτηριστικά των εμπλεκόμενων στη βία, δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στη μεθοδολογία και στην πρακτική

εφαρμογή των αποτελεσμάτων και προσδιορίζουν με σαφήνεια το πλαίσιο στο οποίο ασκείται η ενδοοικογενειακή βία.

Ιδιαίτερη έμφαση στις έρευνες που διεξάγονται στις σημερινές μέρες, δίνεται στην ψυχολογική κακοποίηση, η οποία χαρακτηρίζεται από κοινά στοιχεία σε ενήλικες και ανήλικους όπως οι απειλές και η τρομοκράτηση, η απόρριψη και η απομόνωση, η ταπείνωση και ο εξευτελισμός, η εκμετάλλευση και ο εξαναγκασμός. Πέραν όμως από τις ομοιότητες αυτές, στην ψυχολογική κακοποίηση των ενηλίκων και των παιδιών υπάρχουν και φανερές διαφορές, όπως η παθολογική ζήλια, η οικονομική στέρηση, η ασφυκτικά ελεγκτική δράση και η κοινωνική απομόνωση που παρατηρούνται πρωταρχικά στις σχέσεις ενηλίκων από τη μια, και η παραμέληση της ιατρικής φροντίδας, της ψυχικής υγείας και της εκπαίδευσης, συμπεριφορά η οποία συναντάται αποκλειστικά στην ψυχολογική κακοποίηση παιδιών από την άλλη.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι πανευρωπαϊκές έρευνες που, σε συνεργασία με διάφορους εθνικούς φορείς, επί σειρά ετών διεξήγαγε η γυναικεία οργάνωση European Women's Lobby, η οποία ιδρύθηκε το 1987 στο Λονδίνο και εδρεύει στις Βρυξέλλες. Η έρευνα αυτή, αποδεικνύει ότι η βία κατά των γυναικών στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η συχνότερη μορφή βίας στην οικογένεια, αλλά και το αντίστροφο, ότι δηλαδή η ενδοοικογενειακή βία αποτελεί τη συχνότερη μορφή βίας κατά των γυναικών. Τα αποτελέσματα είναι ενδεικτικά της εξαιρετικά ανησυχητικής διάστασης που έχει πάρει το φαινόμενο της βίας μέσα στην οικογένεια. Στην Ολλανδία (έρευνα του 1989) το 13% των γυναικών του δείγματος ήταν θύματα σεξουαλικής ή και σωματικής κακοποίησης. Στο Βέλγιο (έρευνα του 1998), ο πλέον συχνός και επικίνδυνος δράστης ήταν ο σύντροφος, σε ποσοστό 48,4%. Στη Φιλανδία (έρευνα του 1998) το 22% των έγγαμων γυναικών είχαν δεχτεί βία ή απειλή από τον σύζυγό τους, με το 9% μάλιστα να είχαν παρενοχληθεί κατά το τελευταίο εξάμηνο πριν από την έρευνα. Στην Πορτογαλία, (έρευνα του 1999) το 52,8% των γυναικών είχε υπάρξει θύμα βίας με δράστη το σύζυγο ή σύντροφο του, με κύρια μορφή βίας την ψυχολογική κακοποίηση. Στη Γαλλία (έρευνα του 2001), σχεδόν ενάμισι εκατομμύριο γυναίκες υπήρξαν θύματα ενδοοικογενειακής βίας. Στη Νορβηγία (έρευνα του 2000), 10 χιλιάδες γυναίκες κατέφυγαν σε ιατρική βοήθεια, εξαιτίας τραυματισμών

που τους προκάλεσε ο σύζυγος ή ο σύντροφος τους. Στη Μεγάλη Βρετανία (έρευνα του 2002), το 25% των γυναικών έχουν υποστεί σωματική κακοποίηση από τον τωρινό ή τον πρώην σύζυγο ή σύντροφο τους, σε κάποια στιγμή της ζωής τους.

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα που διεξήγαγε το Υπουργείο Εσωτερικών του Ηνωμένου Βασιλείου σε συνεργασία με την ερευνήτρια Catriona Mirrlees-Black (1999) για το κοινωνικό και δημογραφικό χαρακτήρα των θυμάτων της ενδοοικογενειακής βίας κατά το 1996. Η έρευνα διεξήχθη με τη χρήση ερωτηματολογίου στο οποίο απάντησαν με ηλεκτρονική μέθοδο 16 περίπου χιλιάδες βρετανούς πολίτες ηλικιών από 16 μέχρι 60 ετών. Τα αποτελέσματα ήταν πολύ ενδεικτικά της κατάστασης που επικρατούσε προ εικοσαετίας στην πιο αναπτυγμένη ίσως ευρωπαϊκή χώρα και είναι εξαιρετικά αμφίβολο εάν η κατάσταση έχει μεταβληθεί προς το καλύτερο στις μέρες μας. Τα σημαντικότερα από τα αποτελέσματα/συμπεράσματα που διαφάνηκαν κατά την ανάλυση των απαντήσεων των ερωτηματολογίων της έρευνας ήταν ότι οι πιθανότητες σοβαρής επίθεσης αφορούσαν κυρίως στις γυναίκες, ενώ οι γυναίκες που εργάζονταν εκτός του σπιτιού τους είχαν μικρότερες πιθανότητες ενδοοικογενειακής κακοποίησης, γυναίκες που είχαν παιδιά, ανήκαν στην ομάδα υψηλού κινδύνου για ενδοοικογενειακή βία και ειδικότερα οι γυναίκες μεταξύ 30 και 60 ετών. Το 50% των γυναικών που υπήρξαν θύματα ενδοοικογενειακής βίας τον τελευταίο χρόνο, συμβιούσαν με παιδιά κάτω των 16 ετών. Επίσης, συνολικά, το 29% των ερωτώμενων ανέφερε ότι τα παιδιά είχαν πλήρη επίγνωση των τεκταινόμενων και ήταν περισσότερο συχνά αυτόπτες μάρτυρες της βίας, όταν η γυναίκα ήταν χρόνιο θύμα επαναλαμβανόμενης βίας. Οι εν διαστάσει ή οι διαζευγμένες γυναίκες βρίσκονταν σε πολύ μεγαλύτερο κίνδυνο από τις υπόλοιπες (22%). Περισσότερο από το 11% των γυναικών μεταξύ 16 και 30 ετών με κάποια χρόνια ασθένεια, υπέστησαν βία κατά το τελευταίο έτος. Τέλος, τα θύματα της ενδοοικογενειακής βίας παρουσίασαν πολύ μεγαλύτερα ποσοστά κατανάλωσης αλκοόλ και ναρκωτικών ουσιών από τα μη θύματα.

Σε σχετικό με το θέμα άρθρο των Μπαρμπαγιάννη, Φουσέκη & Γεωρνταμιλή (2012), παρατίθενται τα αποτελέσματα του προγράμματος Domestic Violence in Europe (D.O.V.E.). Πρόκειται για μια έρευνα που διεξήχθη από το 2008 μέχρι το 2011 σε οκτώ ευρωπαϊκές χώρες (Βέλγιο, Γερμανία, Ελλάδα, Ηνωμένο Βασίλειο, Ισπανία, Ουγγαρία, Πορτογαλία και

Σουηδία). Η έρευνα βασίστηκε σε κλίμακες οι οποίες, χρησιμοποιώντας μετρήσιμα κριτήρια, κατέγραψαν το μέγεθος και την ένταση της ψυχολογικής βίας, του σεξουαλικού εξαναγκασμού, της σωματικής επίθεσης και του τραυματισμού. Τα πιο ενδιαφέροντα πορίσματα της έρευνας ήταν δύο. Αφενός, η βία στην οικογένεια έχει θύτες και θύματα άτομα και των δύο φύλων, ενώ τα θύματα καταλαμβάνουν ευρύτατο φάσμα ηλικιών, από βρέφη μέχρι ηλικιωμένους ανθρώπους. Αφετέρου, διαπιστώθηκε ότι στις πρώτες θέσεις στην Ευρώπη στην έκφραση ψυχολογικής βίας, στον ψυχολογικό εξαναγκασμό και στη σωματική επίθεση, βρίσκεται η Ελλάδα.

3.3 Οι διαστάσεις του προβλήματος στην Κύπρο σε αριθμούς

Σ' αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμο να παρουσιαστεί η κατάσταση που επικρατεί στην Κύπρο, μέσα από στατιστικά στοιχεία ερευνών των αρμόδιων φορέων, τα οποία μπορούν να σκιαγραφήσουν την πραγματική έκταση του φαινομένου σε εθνικό επίπεδο.

Πέρα από τις αρνητικές συνέπειες στην ψυχική και σωματική υγεία των θυμάτων, σε ορισμένες περιπτώσεις τα περιστατικά βίας στην οικογένεια μπορεί να οδηγήσουν ακόμα και στο θάνατο. Με βάση στοιχεία της Κυπριακής Αστυνομίας, από το 1980 μέχρι και το 2004, διαπράχθηκαν στην Κύπρο 33 ενδοοικογενειακοί φόνοι, οι οποίοι αποτελούν το 18% του συνόλου των φόνων της περιόδου. Σύμφωνα δε, με ανακοίνωση τύπου, η οποία αφορά την ολοκλήρωση μιας πρωτοποριακής μελέτης του Πανεπιστημίου Κύπρου για τα ορφανά από εγκλήματα γυναικοκτονίας στην Κύπρο, την περίοδο 2001 μέχρι τέλη Αυγούστου 2014 σημειώθηκαν 18 υποθέσεις φόνων, κατά τις οποίες σύντροφος σκότωσε τη σύντρόφό του, ενώ στις 8 από τις 18 υποθέσεις οι δράστες αυτοκτόνησαν (www.familyviolence.gov.cy).

Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι ο θάνατος είναι η μόνη ορατή ένδειξη του προβλήματος, πολλά θύματα μη θανατηφόρας κακοποίησης λαμβάνουν ιατρική βοήθεια και φροντίδα για τραύματα στο σώμα, σπασμένα οστά, εγκαύματα, καψίματα και άλλες περιπτώσεις. Υπάρχουν πολλές ακόμα παθήσεις που συνδέονται με την ένταση και το άγχος που

προκαλεί η συνεχής κακοποίηση, όπως είναι η κατάθλιψη, οι αϋπνίες και άλλα ψυχιατρικά συμπτώματα. Ορισμένα από αυτά μπορούν εύκολα να αναγνωριστούν ως αποτέλεσμα κακοποίησης στους κόλπους της οικογένειας, ενώ κάποια άλλα είναι δυσκολότερο να εντοπιστούν. Σύμφωνα με την πρώτη παγκύπρια έρευνα που διεξήχθη για λογαριασμό της Συμβουλευτικής Επιτροπής για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (2014), στην ερώτηση που αφορούσε τις επιπτώσεις μετά από βίαιες συμπεριφορές εναντίον των γυναικών του δείγματος το μεγαλύτερο ποσοστό ανέφερε τραυματισμούς (12%) και προβλήματα υγείας (11%). Ωστόσο, αν και χαμηλά, ανησυχία προκαλούν τα ποσοστά που αφορούν αιμορραγία (6%), κατάγματα (5%) και διακοπή εγκυμοσύνης (3%) μετά από βίαιες συμπεριφορές εναντίον τους (www.familyviolence.gov.cy).

Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της Αστυνομίας Κύπρου για τα αναφερόμενα περιστατικά βίας στην οικογένεια κατά είδος, για την περίοδο 2010 έως 2014, το συντριπτικό ποσοστό της τάξης του 71,55% αφορούσε σωματική βία, το 25,75% ψυχολογική βία και το 2,71% σεξουαλική βία(Πίνακας 1).

Είδος Βίας	2010	2011	2012	2013	2014	ΣΥΝΟΛΟ	Ποσοστά
Σεξουαλική	28	21	24	15	20	108	2,71%
Σωματική	646	575	571	502	560	2854	71,55%
Ψυχολογική	159	124	165	275	304	1027	25,75%
ΣΥΝΟΛΟ	833	720	760	792	884	3989	100,00%

Πηγή: Γραφείο Ανάλυσης και Στατιστικής (Αστυνομία Κύπρου)

Πίνακας 1. Αναφερόμενα περιστατικά βίας στην οικογένεια κατά είδος

Το 2014, καταγράφηκαν συνολικά 884 περιστατικά βίας στην οικογένεια. Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι το 2014 αναφέρθηκαν τα περισσότερα περιστατικά της πιο πάνω περιόδου, δηλαδή 884, έναντι 833 περιστατικών το 2010, 720 το 2011, 760 το 2012 και 792 περιστατικά το 2013.

Σύμφωνα με το Πίνακα 2, κατά την ίδια περίοδο, οι γυναίκες αποτέλεσαν την πλειοψηφία των θυμάτων με 65,73%, οι άντρες το 18,50%, τα ανήλικα κορίτσια το 8,55% και τα ανήλικα αγόρια το 7,22%.

Φύλο	2010	2011	2012	2013	2014	ΣΥΝΟΛΟ	Ποσοστά
Άνδρας	141	140	163	161	189	794	18,50%
Αγόρι < 18	79	46	58	68	59	310	7,22%
Γυναίκα	620	520	509	559	613	2821	65,73%
Κορίτσι < 18	62	68	91	70	76	367	8,55%
ΣΥΝΟΛΟ	902	774	821	858	937	4292	100,00%

Πηγή: Γραφείο Ανάλυσης και Στατιστικής (Αστυνομία Κύπρου)

Πίνακας 2. Παραπονούμενοι/ες για Βία στην Οικογένεια κατά Φύλο / Ηλικία

Τέλος, σύμφωνα με τα στοιχεία που παρουσιάζονται στον Πίνακα 3, η πλειοψηφία των θυτών/καταγγελλόμενων για βία στην οικογένεια ήταν άντρες με ποσοστό 76,92%. Ακολουθούν οι γυναίκες με 21,75%, ενώ το ποσοστό των καταγγελλόμενων ανήλικων αγοριών και κοριτσιών αντίστοιχα είναι χαμηλότερο από το 1%.

Φύλο	2010	2011	2012	2013	2014	ΣΥΝΟΛΟ	Ποσοστά
Άνδρας	666	585	596	631	708	3186	76,92%
Αγόρι < 18	3	3	11	16	8	41	0,99%
Γυναίκα	200	152	188	167	194	901	21,75%
Κορίτσι < 18	2	1	3	4	4	14	0,34%
ΣΥΝΟΛΟ	871	741	798	818	914	4142	100,00%

Πηγή: Γραφείο Ανάλυσης και Στατιστικής (Αστυνομία Κύπρου)

Πίνακας 3. Καταγγελλόμενοι/ες για Βία στην Οικογένεια κατά Φύλο / Ηλικία

Σύμφωνα πάλι με τα τελευταία δημοσιευμένα στοιχεία της Κυπριακής Αστυνομίας για την εξέλιξη και έκβαση των περιστατικών και ποινικών υποθέσεων βίας στην οικογένεια, από το σύνολο των 7.135 περιστατικών της περιόδου 2005 έως 2012, οι ποινικές υποθέσεις ανέρχονται σε 3.743 (Παράρτημα Α'). Περαιτέρω στοιχεία για την έκβαση των ποινικών υποθέσεων υπάρχουν μέχρι και το 2008. Σύμφωνα με αυτά τα στοιχεία, την περίοδο 2005 έως 2008, το σύνολο των περιστατικών ήταν 4.012 εκ των οποίων τα 1.777 αποτέλεσαν ποινικές υποθέσεις. Από αυτές τις υποθέσεις, οι 194 δεν καταχωρήθηκαν στο δικαστήριο, ενώ ο συντριπτικός αριθμός των 779 υποθέσεων κατέληξαν σε διακοπή της δικαστικής διαδικασίας, το οποίο σημαίνει αναστολή της ποινικής δίωξης, απόσυρση ή απόρριψη. Σε 260 περιπτώσεις ο κατηγορούμενος αθώωθηκε και σε 544 υποθέσεις καταδικάστηκε. Ορισμένα άλλα, ενδιαφέροντα στοιχεία παρέχονται από τα Στατιστικά της Γραμμής 1440 του Συνδέσμου για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση Βίας στην Οικογένεια (ΣΠΑΒΟ). Σύμφωνα με αυτά τα στοιχεία, το 2014, ο ΣΠΑΒΟ χειρίστηκε 1.636 υποθέσεις, με 199 ανήλικα θύματα. Αναφορικά με τα ποσοστά που αφορούν τα θύματα, το 84% ήταν γυναίκες, με 24 περιστατικά να αφορούν εγκυμονούσες, 56% των θυμάτων ήταν σύζυγος ή σύντροφος του θύτη, 12% πρώην σύντροφος ή σύζυγος, 18% ήταν κόρη ή μητέρα του θύτη, το 76% των θυμάτων ζούσαν με τον θύτη και το 76% είχαν παιδιά. Ένα πολύ υψηλό ποσοστό της τάξης του 85% ανέφερε ότι είχε συμβεί ξανά το περιστατικό και 28% των θυμάτων δεχόταν βία σε νεαρή ηλικία. Η βία που ασκήθηκε στα θύματα αυτά ήταν κατά 52% ψυχολογική και σωματική, 40% ψυχολογική, 6% ψυχολογική, σωματική και σεξουαλική βία και 1% ψυχολογική και σεξουαλική βία.

Τα ανήλικα θύματα υπέστησαν κατά 42% ψυχολογική βία, ποσοστό 7% δέχθηκε ψυχολογική και σωματική βία, ενώ ένα ποσοστό της τάξης του 2% των περιστατικών αφορούσε παραμέληση. Σημειώθηκαν δε, και 4 περιστατικά ψυχολογικής και σεξουαλικής βίας.

Αναφορικά με τους θύτες, το 78% ήταν Κύπριοι. 80% των θυτών ήταν άντρες, 15% γυναίκες και 2% ανήλικοι. Ένα ποσοστό της τάξης του 17% ήταν θύματα ενδοοικογενειακής βίας στο παρελθόν, 56% ήταν παντρεμένοι και 19% σε διάσταση.

Τέλος, ως προς τις υπηρεσίες που παρασχέθηκαν στα θύματα, η συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων (1.292 περιπτώσεις) έλαβαν στήριξη από την τηλεφωνική γραμμή 1440, 344 περιπτώσεις είχαν συμβουλευτικές συναντήσεις με ψυχολόγο και 72 περιπτώσεις φιλοξενήθηκαν στο καταφύγιο.

Κεφάλαιο 4

Μεθοδολογία, Εργαλεία και Ορθές Πρακτικές σε Ευρωπαϊκό Επίπεδο

Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, η Ευρωπαϊκή Ένωση (από τούδε και εφεξής Ε.Ε.) αναπτύσσει σημαντική δράση με στόχο να ενσωματώσει τη διάσταση του φύλου σε όλες τις πολιτικές της Ε.Ε. καθώς και στις εναρμονισμένες εθνικές πολιτικές ώστε να καταπολεμήσει τις διακρίσεις και να ενισχύσει την ευαισθητοποίηση των πολιτών σχετικά με την ισότητα των φύλων. Μέσα από τη μελέτη και την εξέταση της πληθώρας εργαλείων και μεθόδων που εφαρμόζονται από τα 28 κράτη μέλη της Ε.Ε. διαπιστώνεται ότι ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στην πρωτοβάθμια πρόληψη. Από τη συγκριτική, ποιοτική επισκόπηση αυτών των μεθόδων και εργαλείων, διαφαίνεται ότι οι πιο πρόσφατες τάσεις που επικρατούν εμπλέκουν παράλληλες δράσεις στην εκπαίδευση και την ευαισθητοποίηση, σχετικά με το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας, οι οποίες αναλύονται στο κεφάλαιο αυτό.

4.1 Μεθοδολογία, εργαλεία και ορθές πρακτικές σε Ευρωπαϊκό επίπεδο

Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων (EIGE) είναι ένα αυτόνομο όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που συστάθηκε¹ για να συμβάλει και να ενισχύσει την προώθηση της ισότητας των φύλων, μέσω μεταξύ άλλων της ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου σε όλες τις πολιτικές της Ε.Ε. και στις εθνικές πολιτικές που υιοθετούνται στη συνέχεια στα πλαίσια της εναρμόνισης με τις κοινοτικές, καθώς και να

¹Το EIGE συστάθηκε με βάση τον Κανονισμό 1922/2006 της 20^{ης} Δεκεμβρίου 2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου.

καταπολεμήσει τις διακρίσεις με βάση το φύλο και να ενισχύσει την ευαισθητοποίηση των πολιτών σχετικά με την ισότητα των φύλων.

Στο πλαίσιο του προγράμματος εργασίας της E.E. για το 2011, το EIGE ανέθεσε την εκπόνηση μιας μελέτης (2015) για την συγκέντρωση μεθόδων, εργαλείων και ορθών πρακτικών στον τομέα της ενδοοικογενειακής βίας. Η μελέτη είχε ως στόχο την αναγνώριση και τη συγκέντρωση των υφιστάμενων πόρων και πληροφοριών σχετικά με την εκπαίδευση για την πρόληψη της ενδοοικογενειακής βίας, με τις εκστρατείες για την αύξηση της κοινωνικής και πολιτικής ευαισθητοποίησης και με τις υπηρεσίες στήριξης των θυμάτων βίας στην οικογένεια. Η μελέτη αυτή που εκπονήθηκε το 2012 κάλυπτε τα τότε 27 κράτη μέλη της E.E. και την Κροατία και περιλαμβάνει μεθόδους και εργαλεία που εφαρμόζονται τόσο σε κοινοτικό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Η περίοδος αναφοράς για τη συγκέντρωση των πόρων και των πληροφοριών ήταν από το 2005 έως το 2012. Λαμβανομένου υπόψη του τεράστιου αριθμού των δυνατών μεθόδων και εργαλείων σε ολόκληρη την Ευρώπη, η καταγραφή δεν θα μπορούσε να είναι εξαντλητική. Ωστόσο, οι μέθοδοι και τα εργαλεία που επιλέχθηκαν είναι ενδεικτικά όσων εφαρμόζονται σε όλα τα κράτη μέλη.

Για τους σκοπούς της μελέτης, ως ορισμός της ενδοοικογενειακής βίας χρησιμοποιήθηκε αυτός της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης (2011), σύμφωνα με τον οποίο ο όρος σημαίνει όλες τις πράξεις φυσικής, σεξουαλικής, ψυχολογικής ή οικονομικής βίας οι οποίες συμβαίνουν εντός της οικογένειας ή οικογενειακής μονάδας ή μεταξύ πρώην ή νυν συζύγων ή συντρόφων, ανεξάρτητα ή όχι του κατά πόσο ο δράστης μοιράζεται ή έχει μοιρασθεί την ίδια κατοικία με το θύμα. Η μελέτη συγκεντρώνει στοιχεία για την ενδοοικογενειακή βία, μεθόδους και εργαλεία για την πρόληψη και την προστασία από την ενδοοικογενειακή βία και επιχειρεί μια μεθοδολογική προσέγγιση για την αναγνώριση και την αξιολόγηση των ορθών πρακτικών πρόληψης και προστασίας από την ενδοοικογενειακή βία. Μέσω της καταγραφής των μεθόδων και των εργαλείων και της αναγνώρισης των ορθών πρακτικών, η μελέτη επικεντρώνεται στην αύξηση της ευαισθητοποίησης, στην εκπαίδευση και στις υπηρεσίες στήριξης των θυμάτων.

Στα πλαίσια της πιο πάνω μελέτης, εξετάστηκαν τα εργαλεία και οι μέθοδοι 136 διαφορετικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την αντιμετώπιση της βίας στην οικογένεια που εφαρμόστηκαν στα 28 κράτη μέλη της Ε.Ε. Στο 87% των κρατών μελών παρέχεται εκπαίδευση από κυβερνητικούς φορείς και στο 83% παρέχεται εκπαίδευση από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Αυτό σημαίνει ότι και οι δύο μορφές εκπαίδευσης υπάρχουν στα περισσότερα κράτη μέλη. Οι αστυνομικές και οι δικαστικές αρχές είναι αυτές που εκπροσωπούνται περισσότερο στις ομάδες στόχο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Ένα από τα κυριότερα ευρήματα της μελέτης είναι ότι φαίνεται να δίνεται λιγότερη βαρύτητα στην πρωτοβάθμια πρόληψη και πολλές από αυτές τις παρεμβάσεις παρατηρούνται σε τοπικό μόνο επίπεδο και δεν έχουν ενσωματωθεί στο σχολικό πρόγραμμα μαθημάτων ή στη διοργάνωση δραστηριοτήτων για νέους.

Σ' αυτό το σημείο, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι, από όλα τα κράτη μέλη της Ε.Ε., συγκεντρώθηκε ο συνολικός αριθμός 254 παραδειγμάτων εργαλείων και μεθόδων που εφαρμόζονται από τις υπηρεσίες στήριξης θυμάτων βίας στην οικογένεια. Η πλειονότητα των υπηρεσιών στήριξης αφορά προγράμματα συμβουλευτικής, εποπτείας ή καθοδήγησης, παροχής νομικής αρωγής, μέτρα ασφάλειας και μεθόδους στήριξης των θυμάτων ώστε να ενταχθούν ξανά στην αγορά εργασίας.

Τέλος, συγκεντρώθηκαν τα εργαλεία και οι μέθοδοι που περιλαμβάνονται σε 291 διαφορετικά έντυπα για την αύξηση της ευαισθητοποίησης γύρω από το θέμα της ενδοοικογενειακής βίας. Οι εκστρατείες διαφώτισης για την πρόληψη της ενδοοικογενειακής βίας διαπιστώθηκε ότι έχουν συνήθως τρεις βασικούς στόχους: πρώτον, να υπογραμμίσουν ότι η βία εναντίον των γυναικών δεν είναι αποδεκτή, δεύτερον, να αυξήσουν την ευαισθητοποίηση σε σχέση με τις διαστάσεις και τις συνέπειες της βίας και τρίτον, να παρέχουν πληροφορίες για τις διαθέσιμες υπηρεσίες.

4.2 Συγκριτική, ποιοτική επισκόπηση

Αναφορικά με την συγκριτική, ποιοτική επισκόπηση των μεθόδων και εργαλείων που εφαρμόζονται σε επίπεδο Ε.Ε., όπως καταγράφηκε στα πλαίσια της πιο πάνω μελέτης του

EIGE, διαπιστώνεται ότι οι πιο πρόσφατες τάσεις που επικρατούν στην εκπαίδευση και την ευαισθητοποίηση γύρω από το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας αφορούν διάφορους τομείς, ένας εκ των οποίων είναι η εξειδίκευση των διαδικασιών. Η περαιτέρω καλλιέργεια του επαγγελματισμού του προσωπικού των ΜΚΟ αναπτύσσεται κυρίως μέσω δραστηριοτήτων κατάρτισης, που συνδέονται με την ευελιξία των δράσεων των υπηρεσιών υποστήριξης θυμάτων, ώστε να μπορούν να αντιμετωπίζουν τις ιδιαίτερες ανάγκες των θυμάτων, καθώς και με τις δυσκολίες στην πρόσβαση σε ποιοτικές και δωρεάν υπηρεσίες. Για το σκοπό αυτό, στις περισσότερες χώρες της Ε.Ε. υιοθετούνται κατευθυντήριες γραμμές και καθορίζονται τα ελάχιστα πρότυπα που απαιτούνται για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των υπηρεσιών. Ιδιαίτερα σε χώρες όπως, η Δανία, η Γερμανία, η Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο, όπου η δράση ΜΚΟ για την στήριξη των γυναικών άρχισε νωρίτερα, έχουν υιοθετηθεί εγχειρίδια και πρότυπα παρέμβασης, για να βελτιωθούν οι δεξιότητες παρέμβασης των ατόμων που εργάζονται στα καταφύγια, καθώς και για να εξασφαλιστεί η ομοιομορφία στη μεθοδολογία παρέμβασης σε περιπτώσεις περιστατικών βίας.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται και στο συντονισμό του έργου των διαφόρων γραφείων και οργανισμών με «εκ των άνω προς τα κάτω» προσέγγιση. Ο συντονισμός αυτός συνήθως πραγματοποιείται μέσω εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, οι οποίες καταλήγουν στη δημιουργία εγχειριδίων και πρωτόκολλων δράσης, ενώ μπορεί ακόμα να έχουν ως αποτέλεσμα την ίδρυση εξειδικευμένων οργανισμών συντονισμού, σε τοπικό ή και εθνικό επίπεδο. Παραδείγματα παρεμβάσεων, που αφορούν τη συντονισμένη δράση μέσω πρωτοκόλλων, εγχειριδίων και κατευθυντήριων γραμμών πολλαπλών φορέων απαντώνται, μεταξύ άλλων, στη Βουλγαρία, την Τσεχία, την Ιρλανδία, την Ελλάδα, την Ιταλία, την Κύπρο, τη Μάλτα και τη Φινλανδία. Ανάμεσα στα εργαλεία που συλλέχθηκαν στα πλαίσια της έρευνας του EIGE, υπάρχουν ορισμένα παραδείγματα διαδικασιών συντονισμού, που χαρακτηρίζονται από τη δημιουργία συντονιστικών θεσμικών οργάνων και οντοτήτων, τα οποία προκύπτουν συνήθως μετά τη θέσπιση νέων νομοθεσιών για την ενδοοικογενειακή βία. Ένα τέτοιο μοντέλο συντονισμένης και ολοκληρωμένης δράσης υπάρχει στην Πολωνία, όπου, με τη στήριξη του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, δημιουργήθηκαν 35 εξειδικευμένα κέντρα στήριξης για θύματα εγκλημάτων

ενδοοικογενειακής βίας, τα οποία παρέχουν ολοκληρωμένη, δηλαδή ψυχολογική, κοινωνική, νομική και οικονομική, στήριξη από το 2006.

Παράλληλα, για την ανάπτυξη μεθόδων και εργαλείων παρακολούθησης και ελέγχου καθώς και για τη συλλογή δεδομένων, δημιουργούνται θεσμικά όργανα παρακολούθησης, που στις περισσότερες χώρες άρχισαν από πρωτοβουλίες ΜΚΟ και στη συνέχεια υποστηρίχτηκαν από τις κρατικές υπηρεσίες και θεσμοθετήθηκαν. Επίσης, την τελευταία δεκαετία στις χώρες της Ε.Ε. έχουν δημιουργηθεί εξειδικευμένα δίκτυα ή κέντρα για την ενδοοικογενειακή βία με στόχο τη συλλογή και την ανάλυση στοιχείων και την παρακολούθηση των εξελίξεων σε συγκεκριμένους τομείς δράσης, όπως είναι η εκπαίδευση και η ευαισθητοποίηση γύρω από την ενδοοικογενειακή βία. Σύμφωνα με τα παραδείγματα που συγκεντρώθηκαν, οι μέθοδοι παρακολούθησης που εφαρμόζονται στις χώρες της Ε.Ε είναι ποικίλες.

Τέλος, πραγματοποιούνται συχνά αποτελεσματικές παρεμβάσεις σε πολλαπλά επίπεδα, από διάφορα όργανα και μέσω πολλαπλών μεθόδων και εργαλείων προσέγγισης, που έχουν ως στόχο την κινητοποίηση ενός μεγάλου φάσματος ατόμων, τοπικών οργανώσεων, κυβερνητικών οργανισμών και άλλων φορέων, που εμπλέκονται στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και μπορούν να επιφέρουν σημαντικές αλλαγές. Ανάμεσα σε διάφορες ιδιαίτερα σημαντικές προσεγγίσεις, ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει και στις εκστρατείες, με στόχο την ευαισθητοποίηση των πολιτών, όπως αυτή της Κροατίας, που ονομάζεται «η Σιωπή δεν είναι χρυσός» (Šutnja nije zlato), και έχει ως στόχο της την ευαισθητοποίηση των νέων σε θέματα βίας στην οικογένεια και στερεοτύπων που αφορούν το φύλο, καθώς και η ιδιαίτερα γνωστή εκστρατεία της Σκωτίας με τίτλο «Zero tolerance».

Κεφάλαιο 5

Εισηγήσεις και Δράσεις για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση του Φαινομένου στην Κύπρο

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας αποτελεί μια πραγματική πρόκληση και απαιτεί μια ολοκληρωμένη, στρατηγική προσέγγιση που θα εφαρμοστεί σε εθνικό επίπεδο. Γι' αυτό το λόγο, είναι απαραίτητη η συνειδητοποίηση των διαστάσεων αλλά και των συνεπειών του προβλήματος από την κυβέρνηση και την κοινωνία καθώς και η σταθερή πολιτική βούληση και οικονομική δέσμευση. Αυτά τα στοιχεία είναι απαραίτητα αφού για την αποτελεσματική πρόληψη και αντιμετώπιση των περιστατικών βίας στην οικογένεια, απαιτείται συντονισμένη δράση, η οποία κατ' επέκταση απαιτεί σημαντικούς οικονομικούς και ανθρώπινους πόρους.

5.1 Αναγκαιότητα υλοποίησης Εθνικού Σχεδίου Δράσης

Η υλοποίηση του Σχεδίου Δράσης για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας στην οικογένεια μπορεί να ωφελήσει σημαντικά, όχι μόνο τα θύματα, αλλά και το κράτος και την κοινωνία στο σύνολό της, ενώ μπορεί να επιφέρει την αναγκαία αλλαγή στον τρόπο προσέγγισης του προβλήματος και να έχει ως αποτέλεσμα τη λήψη ουσιαστικών μέτρων για τη μείωση αλλά και την πρόληψη των περιστατικών βίας στους κόλπους της οικογένειας.

Με γνώμονα τα πιο πάνω, η Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια² υπέβαλε το 2008 στο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων το πρώτο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (2010-2013), το οποίο εγκρίθηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο στις 03/12/2009 (Αρ. Απ. 69.663).

Σκοπός αυτού του πρώτου Σχεδίου Δράσης είναι η προώθηση μέτρων και πολιτικών που θα συμβάλουν στην πρόληψη και την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, πάνω σε μια σφαιρική, ολοκληρωμένη και συστηματική βάση. Επίσης, το Σχέδιο Δράσης καθορίζει συγκεκριμένους στόχους και μέτρα, ενώ ορίζει τους φορείς που είναι αρμόδιοι για την υλοποίησή τους με στόχο την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του προβλήματος. Για την επιτυχή εφαρμογή του, θα πρέπει να καθοριστούν από τους αρμόδιους φορείς χρονοδιαγράμματα καθώς και να προσδιοριστούν μηχανισμοί αξιολόγησης των δράσεων στα διάφορα στάδια.

Το Σχέδιο Δράσης διέπεται από βασικές αρχές, οι οποίες είναι σημαντικές για την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας. Μία από αυτές τις αρχές είναι η αναγνώριση από τις αρμόδιες αρχές ότι η άσκηση βίας στην οικογένεια αποτελεί καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των θυμάτων και ότι η προστασία τους είναι ευθύνη του κράτους (βάσει του κυπριακού συντάγματος και διεθνών συμβάσεων – όπως αναφέρονται πιο πάνω). Επίσης, τονίζεται η πεποίθηση ότι το πρόβλημα της βίας στην οικογένεια αποτελεί θέμα δημόσιας υγείας (WHO, 1996, 1997 and 2004) και αναγνωρίζεται από την πολιτεία ότι μόνο η σφαιρική και συντονισμένη προσπάθεια των φορέων και υπηρεσιών θα αποφέρει το αναμενόμενο αποτέλεσμα.

Περαιτέρω, διατυπώνεται ως βασική αρχή η αναγκαιότητα παροχής ευρείας δέσμης υπηρεσιών που να καλύπτουν όλες τις πτυχές της πρόληψης και αντιμετώπισης καθώς και η αναγκαιότητα ύπαρξης τεκμηριωμένων επιστημονικών στοιχείων για την έκταση, τις μορφές και τις επιπτώσεις της βίας στην οικογένεια στην Κύπρο.

²Η Συμβουλευτική Επιτροπή συστάθηκε με βάση το Νόμο 47(Ι)/1994, Άρθρο 16, ο οποίος αντικαταστάθηκε από τον Περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμο 119(Ι)/2000, ο οποίος τροποποιήθηκε με το Νόμο 212(Ι)/2014.

Τέλος, εφόσον αναγνωρίζεται ότι πρέπει να δοθεί έμφαση στην πρόληψη της βίας στην οικογένεια, ορίζεται ως βασική αρχή και η αναγκαιότητα λήψης πολιτικών αποφάσεων, βασισμένων σε επιστημονικά στοιχεία και πραγματικές ανάγκες, και όχι στη δημοσιονομική πολιτική του κράτους.

Στη βάση των πιο πάνω αρχών, διαμορφώθηκαν οι στρατηγικοί στόχοι του Σχεδίου Δράσης, οι οποίοι αφορούν τόσο την παρακολούθηση του προβλήματος, όσο και την πρόληψη του φαινομένου της βίας στην οικογένεια, την ευαισθητοποίηση και την επιμόρφωση των αρμόδιων λειτουργών και των πολιτών, καθώς επίσης και την εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας, την προστασία των θυμάτων και τέλος, τον συντονισμό και την αξιολόγηση της εφαρμογής του Σχεδίου Δράσης. Κάθε ένας από αυτούς τους γενικούς στόχους αναλύεται σε επιμέρους, εξειδικευμένους στόχους, για τους οποίους καθορίζονται συγκεκριμένες δράσεις, καθώς και ο αρμόδιος για την υλοποίησή τους φορέας.

Η Κυπριακή Αστυνομία παρουσιάζεται ως υπεύθυνος φορέας για την υλοποίηση του στόχου ευαισθητοποίησης και επιμόρφωσης των αστυνομικών όλων των βαθμίδων, ο οποίος εμπίπτει στο γενικότερο στόχο ευαισθητοποίησης και επιμόρφωσης των επαγγελματιών και του κοινού. Ο στόχος αυτός αφορά την ευαισθητοποίηση σε θέματα ενδοοικογενειακής βίας και την εξοικείωση με το νομικό πλαίσιο και τις διαδικασίες για την αντιμετώπιση περιστατικών βίας, τόσο των αστυνομικών όλων των βαθμίδων όσο και των Εισαγγελέων. Οι δε δράσεις, που έχουν οριστεί για την επίτευξη του στόχου, προβλέπουν την ενισχυμένη διδασκαλία του εν λόγω θέματος στην προϋπηρεσιακή και ενδοϋπηρεσιακή εκπαίδευση, την οργάνωση ενδοτμηματικών και διατμηματικών προγραμμάτων επιμόρφωσης, καθώς και τη διοργάνωση ειδικών προγραμμάτων, στα πλαίσια των οποίων θα παρουσιάζονται παρεμβάσεις σε διεθνές και τοπικό επίπεδο.

Στα πλαίσια του ίδιου γενικότερου στόχου, η Κυπριακή Αστυνομία είναι επίσης υπεύθυνη για την επιμόρφωση ομάδας αστυνομικών, οι οποίοι θα αναλάβουν το καθήκον να χειρίζονται περιστατικά βίας και σεξουαλικής κακοποίησης γυναικών και παιδιών. Η πρώτη δράση που προβλέπεται για την υλοποίηση αυτού του στόχου αφορά την επιμόρφωση των αστυνομικών που θα επιλεγθούν ώστε να είναι σε θέση να παρέχουν

αποτελεσματικά προστασία και βοήθεια σε θύματα αλλά και σε δράστες, να αναπτύξουν δεξιότητες εντοπισμού και χειρισμού περιστατικών βίας, με ιδιαίτερη βαρύτητα στη σεξουαλική κακοποίηση. Επίσης, προβλέπεται η ανάπτυξη και η εφαρμογή προγραμμάτων ενημέρωσης των στελεχών της Αστυνομίας ώστε να αναγνωρίζουν τα περιστατικά βίας και να αναπτύξουν δεξιότητες εντοπισμού και συνέντευξης πιθανών θυμάτων και θυτών, όπως επίσης και ενημέρωσής τους για το μηχανισμό αντιμετώπισης των περιστατικών.

Η Κυπριακή Αστυνομία είναι επίσης, ο υπεύθυνος φορέας για την υλοποίηση του στόχου εξειδίκευσης μιας ομάδας στη λήψη καταθέσεων ή και οπτικογραφημένων καταθέσεων από ανήλικους. Ο στόχος αυτός προβλέπεται να υλοποιηθεί μέσα από ένα πρόγραμμα κατάρτισης με εκπαιδευτικά σεμινάρια και βιωματικά εργαστήρια.

Τέλος, η Κυπριακή Αστυνομία ορίζεται ως υπεύθυνος φορέας από κοινού με την Συμβουλευτική Επιτροπή Πρόληψης και Καταπολέμησης της Βίας και για την υλοποίηση του στόχου παροχής ασφάλειας και προστασίας στα θύματα βίας στην οικογένεια και οφείλει να διασφαλίζει ότι παρέχεται αποτελεσματικά η απαραίτητη ασφάλεια στα θύματα.

Συνοψίζοντας, το εθνικό Σχέδιο Δράσης αποτελεί ένα φιλόδοξο στρατηγικό σχεδιασμό για την πρόληψη και την εξάλειψη της βίας στην οικογένεια. Αυτό επιτυγχάνεται μέσα από αποτελεσματικές, συντονισμένες κυβερνητικές πολιτικές και πρακτικές καθώς και με τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών, με όραμα να αποτελεί τη βάση κάθε οικογένειας η ισότητα, η αποδοχή της διαφορετικότητας και ο αλληλοσεβασμός.

5.2 Σύνδεσμος για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια

Ο Σύνδεσμος για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια ιδρύθηκε στη Λευκωσία το 1990 και είναι μη κερδοσκοπικός, Μη Κυβερνητικός Οργανισμός. Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα του Συνδέσμου (<http://www.domviolence.org.cy>), όραμα του

είναι η δημιουργία Εθνικού Κέντρου «παροχής υπηρεσιών πρόληψης της βίας, στήριξης και προστασίας του ατόμου, όπου μέσα από την προσωπική ανάπτυξη και τη βελτίωση διαπροσωπικών σχέσεων οικοδομείται μια πιο ανθρώπινη κοινωνία», και αποστολή του είναι η «παροχή προγραμμάτων θεραπείας, στήριξης, προστασίας, ενημέρωσης και εκπαίδευσης, από κατάλληλα καταρτισμένο επιστημονικό προσωπικό με την αρμονική συνεργασία εθελοντών και την αρωγή ιδιωτικών και κρατικών φορέων». Οι δε στόχοι του Συνδέσμου αφορούν την πρόληψη της άσκησης βίας στην οικογένεια, την παροχή άμεσης βοήθειας σε άτομα που δέχονται ή ασκούν βία στην οικογένεια καθώς και στέγης και προστασίας σε θύματα βίας στην οικογένεια. Επίσης, παρέχεται πληροφόρηση και συμβουλευτική στήριξη σε κακοποιημένες γυναίκες.

Παράλληλα, ο Σύνδεσμος μεριμνά για τη θεωρητική και πρακτική κατάρτιση ατόμων που ενδιαφέρονται για παροχή εθελοντικής βοήθειας, ενώ δραστηριοποιείται και στον τομέα της ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των αρμοδίων αρχών και των πολιτών για το κοινωνικό φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας. Εξίσου σημαντική είναι και η συμβολή του στην επισήμανση ελλείψεων ή αδυναμιών στη νομοθεσία, καθώς και στις διαδικασίες που ακολουθούνται από τις αρμόδιες υπηρεσίες, ενώ υποβάλλει και εισηγήσεις προς τους αρμόδιους κρατικούς φορείς για λήψη διορθωτικών μέτρων και για ανάπτυξη ευρύτερης πολιτικής για την ενδοοικογενειακή βία.

Ο Σύνδεσμος, με διάφορα χρήσιμα και ενίοτε πρωτοποριακά Προγράμματα που εφαρμόζει αλλά και με την έντονη δραστηριοποίηση του στον τομέα της βίας στην οικογένεια, συμβάλλει καθοριστικά στην προσπάθεια που γίνεται, από κρατικούς κυρίως φορείς, για εντοπισμό, αντιμετώπιση, διαχείριση και απάμβλυνση του προβλήματος. Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει για την τηλεφωνική γραμμή βοήθειας του Συνδέσμου με αριθμό κλήσης 1440, η οποία παρέχεται δωρεάν και είναι στη διάθεση του κοινού 365 μέρες το χρόνο. Η ιστοσελίδα του Συνδέσμου πληροφορεί ότι το τηλεφωνικό κέντρο της γραμμής βοήθειας στελεχώνεται με ψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς καθώς και εθελοντές οι οποίοι έχουν εκπαιδευτεί σε τεχνικές επικοινωνίας από το τηλέφωνο. Η γραμμή 1440 παρέχει συμβουλευτική στήριξη, πληροφόρηση για άλλες υπηρεσίες σχετικές με το θέμα της ενδοοικογενειακής βίας, και ενημέρωση για τα βασικά δικαιώματα και τις επιλογές που

έχουν τα άτομα που τηλεφωνούν ούτως ώστε να βρουν την καλύτερη διεύθυνση στο θέμα που τους απασχολεί.

5.3 Ο ρόλος της Κυπριακής Αστυνομίας

Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, σύμφωνα με τον περί Βίας στην Οικογένεια Νόμο, η άσκηση βίας μεταξύ μελών της ίδιας οικογένειας απαγορεύεται και θεωρείται ποινικό αδίκημα αυξημένης σοβαρότητας, ενώ τιμωρείται με ποινές αυστηρότερες απ' ότι η ίδια βία μεταξύ μη συγγενών. Η δε άσκηση βίας από σύζυγο σε σύζυγο στην παρουσία ανήλικου παιδιού θεωρείται από το Νόμο ως διπλό αδίκημα λόγω της ψυχικής βλάβης που μπορεί να υποστεί το παιδί.

Η Κυπριακή Αστυνομία έχει τον πολυδιάστατο και περίπλοκο ρόλο της προστασίας των πολιτών από κάθε μορφή βίας καθώς και την ευθύνη να οδηγήσει όλους όσοι παρανομούν ενώπιον της Δικαιοσύνης. Οφείλει να διερευνά κάθε περιστατικό που καταγγέλλεται και να λαμβάνει μέτρα εναντίον του προσώπου που ασκεί βία, εφόσον υπάρχουν επαρκή στοιχεία και μαρτυρίες για να καταστεί αυτό δυνατό. Παράλληλα, μεριμνά για την προστασία των θυμάτων χρησιμοποιώντας τα ένδικα μέσα που προβλέπονται από τη σχετική νομοθεσία.

Πέρα από τον τομέα της άμεσης παρέμβασης, η Κυπριακή Αστυνομία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο και στον τομέα της ενημέρωσης και διαφώτισης των πολιτών. Οφείλει να πληροφορεί τα θύματα και κάθε ενδιαφερόμενο για τις διαδικασίες που ακολουθούνται από την Αστυνομία σε περιπτώσεις βίαιων περιστατικών και να παρέχει πληροφορίες για τις υπάρχουσες Υπηρεσίες βοήθειας και στήριξης θυμάτων βίας στην οικογένεια.

Επίσης, η συνεργασία της Αστυνομίας με λειτουργούς άλλων αρμόδιων Υπηρεσιών, ώστε να επιτευχθεί ο καλύτερος χειρισμός περιστατικών βίας, και η άμεση ενημέρωσή τους, ώστε να παρέμβουν όταν αυτό απαιτείται αποτελεί σημαντικό μέρος του ρόλου της στην αντιμετώπιση του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας.

Σύμφωνα με την πρώτη παγκύπρια έρευνα για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια, ένα ποσοστό της τάξης του 57,5% δήλωσε πως δεν έχει προβεί σε κάποια δήλωση ή αναφορά του περιστατικού. Από αυτές τις αναφορές, μόνο ένα 2% των γυναικών που δηλώνουν ότι ασκήθηκε βία εναντίον τους επιλέγουν να το καταγγείλουν στην Αστυνομία. Με δεδομένο ότι η απόκρυψη της κακοποίησης πολύ συχνά σχετίζεται, μεταξύ άλλων, με το φόβο του κοινωνικού στιγματισμού και το φόβο για τη σωματική ακεραιότητα του θύματος και άλλων μελών της οικογένειας, η Κυπριακή Αστυνομία, μέσω του Αστυνομικού στον οποίο θα αποταθεί το θύμα μετά από ένα περιστατικό βίας, έχει την ευθύνη να καθοδηγήσει σωστά το θύμα ως προς το ποιο είναι οι αρμόδιοι φορείς για συμβουλευτική, καθοδήγηση και μεσολάβηση με στόχο την απάμβλυνση των προβλημάτων μέσα στην οικογένεια. Επίσης, παρόλο που σε περιπτώσεις βίας στην οικογένεια τη συζυγική κατοικία θα πρέπει να εγκαταλείπει ο δράστης και όχι το θύμα, όταν για λόγους ασφάλειας δεν υπάρχει άλλη επιλογή, τότε οι Αστυνομικοί οφείλουν να βοηθήσουν τα θύματα να φύγουν από την οικία τους με ασφάλεια και να μεριμνήσουν για την εισαγωγή τους σε καταφύγιο θυμάτων ή για τη διαμονή τους σε άλλο ασφαλές χώρο φέρνοντας τα θύματα σε επαφή με τους αρμόδιους λειτουργούς.

Σ' αυτό το σημείο, θεωρείται σκόπιμο να γίνει ιδιαίτερη αναφορά στο γεγονός ότι με βάση την ισχύουσα νομοθεσία είναι ιδιαίτερα δύσκολο να προσαχθεί επιτυχώς ενώπιον της δικαιοσύνης κάποιος δράστης χωρίς την συνεργασία του θύματος με την Αστυνομία και χωρίς να έχει προβεί το θύμα σε γραπτή, ενυπόγραφη κατάθεση των γεγονότων στην Αστυνομία, η οποία αποτελεί προϋπόθεση για να προχωρήσει η περαιτέρω η ποινική διερεύνηση της καταγγελίας και να γίνουν οι υπόλοιπες απαιτούμενες ενέργειες εκ μέρους της Αστυνομίας.

5.4 Χειρισμός των υποθέσεων βίας στην οικογένεια από τα αστυνομικά όργανα

Για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας και δεδομένου ότι αυτή εκπονείται στα πλαίσια σπουδών που αφορούν αποκλειστικά αστυνομικούς, κρίνεται ορθό, μέσα από τη μελέτη

του Περί Βίας στην Οικογένεια Νόμου, του Εγχειριδίου της Συμβουλευτικής Επιτροπής κατά της Βίας (2002) και άλλης σχετικής βιβλιογραφίας, να καταγραφούν εδώ οι θεωρητικά καταλληλότεροι τρόποι χειρισμού και αντιμετώπισης περιστατικών βίας στην οικογένεια, από τα αστυνομικά όργανα. Είναι κατανοητό από όλους ότι οι υποθέσεις οικογενειακής βίας είναι ιδιαίτερα δύσκολες και πολύπλοκες, γι αυτό ο κάθε αστυνομικός πρέπει να επιδεικνύει αυξημένη υπομονή και ευαισθησία και να έχει άψογη συμπεριφορά που θα την χαρακτηρίζει η αμεροληψία, η υπευθυνότητα, η διακριτικότητα, η αντικειμενικότητα και η εχεμύθεια.

Ένα από τα κυριότερα σημεία που θα πρέπει να προσέξει ένα αστυνομικό όργανο που εμπλέκεται σε αυτή τη διαδικασία είναι η άμεση ανταπόκριση, δηλαδή να δίνει προτεραιότητα στις υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας σε σχέση με άλλες υποθέσεις και να τις εξετάζει άμεσα, ανάλογα με τη σοβαρότητα τους. Επίσης, σημαντικό στοιχείο είναι η ιδιαίτερη συνομιλία, δηλαδή να οδηγεί αμέσως το θύμα οικογενειακής βίας σε ιδιαίτερο χώρο όπου να βρίσκεται αστυνομικός του ιδίου φύλου και όπου δεν υπάρχουν θεατές ή ακροατές, πέραν από τους αστυνομικούς που χειρίζονται την υπόθεση, έτσι ώστε να μπορεί το θύμα να εκφραστεί ελεύθερα.

Τα αστυνομικά όργανα που εμπλέκονται σε περιστατικά βίας θα πρέπει να δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα και στην εχεμύθεια, δηλαδή να κρατούν εμπιστευτικό το περιεχόμενο διαλόγων, μεταξύ αστυνομικού και θύματος οικογενειακής βίας, ή και άλλες πληροφορίες και δεδομένα, ενώ θα πρέπει να λειτουργούν πάντα με γνώμονα την ασφάλεια και την προστασία του θύματος, δηλαδή να εξασφαλίζουν όλα εκείνα τα απαραίτητα μέτρα και τις κατάλληλες συνθήκες που θα βοηθήσουν το θύμα να νιώσει ασφάλεια, να ξεφύγει από τον φόβο και να εκφραστεί ελεύθερα.

Σημαντικό στοιχείο αποτελεί και η αντικειμενικότητα του αστυνομικού, δηλαδή να δέχεται το παράπονο ακούγοντας το θύμα και να αποφεύγει να εκφράζει δικές του συμβουλές, απόψεις, σχόλια, και κριτική, ενώ οφείλει να δίνει έμφαση στο αδίκημα της βίας και όχι στις συνθήκες διάπραξής του, αφού η οικογενειακή βία στοιχειοθετεί αδίκημα

και αντιμετωπίζεται από την αστυνομία ανάλογα, ανεξάρτητα από τις συνθήκες που οδήγησαν σε αυτή.

Μία ακόμα υποχρέωση του αστυνομικού είναι η παραπομπή στους ειδικούς, δηλαδή να παραπέμπει το θύμα και την υπόθεσή του σε αρμόδιες εξειδικευμένες υπηρεσίες, επιτροπές ή φορείς, που στελεχώνονται από επαγγελματίες και καταρτισμένους στον χώρο της ψυχολογικής υποστήριξης, να μην παρεμβαίνει στο έργο τους και να μην υποδύεται τον ρόλο του ψυχολόγου, του οικογενειακού συμβούλου, του κοινωνικού λειτουργού ή του μεσολαβητή. Σ' αυτό το πλαίσιο, ο αστυνομικός θα πρέπει να τηρεί την υποχρέωσή του να ενημερώνει το Γραφείο Ευημερίας σχετικά με υποθέσεις βίας στην οικογένεια αλλά και να ενημερώνει το θύμα για την ύπαρξη του Συνδέσμου για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια.

Τέλος, κάθε αστυνομικός που αντιμετωπίζει ορθά μια υπόθεση βίας στην οικογένεια, οφείλει να παραθέτει, αν χρειαστεί, στο θύμα όλες τις δυνατές διαθέσιμες επιλογές και να το αφήνει να αποφασίσει από μόνο του, σεβόμενος οποιαδήποτε απόφασή του. Ο αστυνομικός δεν συμβουλεύει, δεν επιβάλλει και δεν υποβάλλει στο θύμα το αν θα πρέπει ή όχι να αποσυρθεί το παράπονο ή την επιλογή που θα ακολουθήσει.

5.5 Γραφείο χειρισμού θεμάτων βίας στην οικογένεια και κακοποίησης ανηλίκων

Το Γραφείο χειρισμού θεμάτων βίας στην οικογένεια και κακοποίησης ανηλίκων υπάγεται στο Τμήμα Καταπολέμησης Εγκλήματος της Κυπριακής Αστυνομίας και είναι αρμόδιο να επιλαμβάνεται όλων των ζητημάτων που αφορούν στην αντιμετώπιση, δηλαδή τόσο στην πρόληψη όσο και στην καταστολή της βίας στην οικογένεια και της κακοποίησης ανηλίκων. Τα κυριότερα καθήκοντά του Γραφείου αφορούν την παρακολούθηση των υποθέσεων και περιστατικών βίας στην οικογένεια και κακοποίησης ανηλίκων που αναφέρονται σε Αστυνομικούς Σταθμούς παγκύπρια και τη συνεργασία τόσο με τους εξεταστές όσο και με τις αρμόδιες Υπηρεσίες, καθώς και τη συνεργασία με άλλους

συναρμόδιους (κρατικούς και μη) λειτουργούς για την καλύτερη διεκπεραίωση των περιστατικών και για την πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση του ζητήματος. Παράλληλα, τηρεί σχετικό ηλεκτρονικό αρχείο για τα περιστατικά βίας στην οικογένεια που αναφέρονται σε Αστυνομικούς Σταθμούς παγκύπρια. Τα σχετικά στατιστικά στοιχεία εκδίδονται σε ετήσια βάση και είναι μεταξύ άλλων καταχωρημένα στην ιστοσελίδα της Αστυνομίας.

Το Γραφείο έχει επίσης, την ευθύνη να ενημερώνει τον Γενικό Εισαγγελέα της Δημοκρατίας σε όλες τις περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας που αναφέρονται σε Αστυνομικούς Σταθμούς και κοινοποιούνται στο Αρχηγείο Αστυνομίας, ενώ κατάλληλα εκπαιδευμένα μέλη του Γραφείου λαμβάνουν στις ειδικές εγκαταστάσεις του Γραφείου ή άλλων Αστυνομικών Διευθύνσεων οπτικογραφημένες καταθέσεις κυρίως από ανήλικα θύματα ή/και μάρτυρες σε συνεργασία με τους εξεταστές των υποθέσεων. Παράλληλα, το Γραφείο μελετά τους ποινικούς φακέλους και υποβάλλει απόψεις όσον αφορά την πορεία της κάθε υπόθεσης και τον παραπέρα χειρισμό της.

Ένα άλλο σημαντικό καθήκον του Γραφείου είναι η προώθηση της διοργάνωσης εκπαιδευτικών σεμιναρίων σε συνεργασία με την Αστυνομική Ακαδημία με στόχο τόσο τη βασική όσο και την εξειδικευμένη κατάρτιση των στελεχών της Αστυνομίας. Τέλος, ένα άλλο σημαντικό καθήκον του Γραφείου είναι η εκπροσώπηση της Αστυνομίας σε εκδηλώσεις, συζητήσεις ή συνέδρια τόσο στην Κύπρο όσο και στο εξωτερικό με θέμα την ενημέρωση του κοινού ή άλλων επαγγελματιών για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας, στην οικογένεια και κακοποίηση ανηλίκων που οργανώνουν διάφοροι φορείς. Για σκοπούς ενημέρωσης του κοινού, τόσο στις εν λόγω εκδηλώσεις όσο και γενικότερα, το Γραφείο εκδίδει και διανέμει ενημερωτικό και διαφημιστικό υλικό. Παράλληλα διενεργεί εκστρατείες διαφώτισης για το θέμα της βίας στην οικογένεια και κακοποίησης ανηλίκων.

5.6 Εκσυγχρονισμός των πρακτικών της Κυπριακής Αστυνομίας

Είναι γεγονός ότι στο παρελθόν η ενδοοικογενειακή βία θεωρείτο ως εξολοκλήρου ιδιωτική και οικογενειακή υπόθεση, στην οποία το κράτος δεν είχε την θέση να παρέμβει. Παρόλο που οι νόμοι που θεωρούσαν τους άνδρες κύριους των γυναικών και τους έδιναν δικαίωμα να τιμωρούν τη γυναίκα σε περίπτωση ανυπακοής εξαλείφθηκαν στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, τα κατάλοιπά τους εξακολουθούν να είναι εμφανή στις κοινωνικές νόρμες και στα στερεότυπα που επικρατούν στις σύγχρονες κοινωνίες.

Μια σημαντική πρόκληση για την Κυπριακή Αστυνομία είναι να κατορθώσει να καταρρίψει στους κόλπους της κάθε μύθο και στερεότυπο σχετικά με τη βία στην οικογένεια ώστε να είναι σε θέση κάθε Αστυνομικός να ανταπεξέλθει στην ιδιαίτερα δύσκολη και περίπλοκη δυναμική της θυματοποίησης και του κύκλου της βίας. Ακόμα και στις περιπτώσεις που τα θύματα επιθυμούν να προστατεύσουν το θύτη τους, η αποτελεσματική αστυνομική παρέμβαση είναι απαραίτητη για την απάμβλυνση του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας. Με αυτό τον τρόπο και μέσα από τη διαφώτιση και την ευαισθητοποίηση των Αστυνομικών, η Κυπριακή Αστυνομία θα μπορέσει να αποτελέσει πραγματικά το «σημείο αναφοράς» ανάμεσα στα θύματα και τους αρμόδιους φορείς και υπηρεσίες, αφού η Αστυνομία είναι ο φορέας που είναι άμεσα και εύκολα προσβάσιμος από όλους τους πολίτες όλο το εικοσιτετράωρο.

Η Κυπριακή Αστυνομία θα πρέπει να αποτελεί τον συνδετικό κρίκο ανάμεσα στα θύματα και τις λοιπές αρμόδιες υπηρεσίες και θα πρέπει να εμπλέκεται σε όλα τα στάδια της διαδικασίας παρέμβασης σε περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας έχοντας ως πρώτιστο μέλημα την ασφάλεια και την προστασία του θύματος. Η καταγγελία ενός περιστατικού στην Αστυνομία θα πρέπει να συνεπάγεται την άμεση αρωγή νοσηλευτικών, ιατρικών, κοινωνικών και νομικών υπηρεσιών. Η επιτυχής αντιμετώπιση ενός περιστατικού ενδοοικογενειακής βίας απαιτεί τη συνεχή συνεργασία και ανατροφοδότηση μεταξύ των αστυνομικών αρχών και των φορέων που εμπλέκονται στην καταπολέμηση του

φαινομένου. Έτσι, αυτή η δικτύωση θα πρέπει να αποτελεί δομικό στοιχείο και κύρια συνιστώσα του έργου της Αστυνομίας προς την κατεύθυνση της ενεργούς και αποτελεσματικής παρέμβασης για την προστασία των θυμάτων και την πάταξη του φαινομένου. Οι Αστυνομικοί θα πρέπει να θεωρούν βασική τους υποχρέωση και καθήκον να ενημερώσουν πλήρως το θύμα για τους φορείς που μπορούν να προσφέρουν την απαραίτητη βοήθεια αλλά και να φέρουν σε επαφή το θύμα με αυτούς.

Σύμφωνα με ένα νέο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα με τίτλο “Sunia Geel”, το οποίο αποσκοπεί στην πρόληψη και τον περιορισμό των επιπτώσεων της ενδοοικογενειακής βίας³, τα βασικά βήματα προς την επιτυχή έκβαση της συγκεκριμένης μορφής δικτύωσης είναι η καταγραφή των υπάρχοντων φορέων που δραστηριοποιούνται στο θέμα και των υπηρεσιών που παρέχουν προς τα θύματα – δομές συμβουλευτικής και φιλοξενίας θυμάτων – είτε από επίσημους φορείς είτε από Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, καθώς επίσης και η έρευνα και καταγραφή των ελλείψεων που πρέπει να καλυφθούν, μέσω της δικτύωσης, προκειμένου να υποστηριχθούν τα θύματα. Σημαντική θεωρείται και η επικοινωνία με τους φορείς και δημιουργία δικτύου συνεργασίας, ενώ στόχο αποτελεί και η επέκταση του δικτύου συνεργασίας που δημιουργήθηκε και σε άλλους φορείς, που δραστηριοποιούνται άμεσα ή έμμεσα στο θέμα της ενδοοικογενειακής βίας.

Περαιτέρω, κρίνεται σκόπιμο να γίνει αναφορά στη δυσκολία που έχει η Κυπριακή Αστυνομία να οδηγήσει ενώπιον της δικαιοσύνης πρόσωπα που ασκούν βία, χωρίς τη γραπτή, ενυπόγραφη κατάθεση του θύματος. Μια ενδεχόμενη τροποποίηση της ισχύουσας νομοθεσίας, η οποία θα προέβλεπε την αυτεπάγγελτη δίωξη των αδικημάτων ενδοοικογενειακής βίας, θα αποτελούσε σημαντικό μέτρο για την αποτελεσματικότερη προστασία των θυμάτων. Με αυτόν τον τρόπο, δεν θα είναι απαραίτητο το θύμα να καταθέσει μήνυση κατά του δράστη, αλλά η αστυνομία θα υποχρεούται να προχωρήσει στις προβλεπόμενες από το νόμο ενέργειες, όταν κληθεί να αντιμετωπίσει ένα περιστατικό

³ Το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα «Sunia Geel-Καταπολέμηση της Ενδοοικογενειακής Βίας σε Παιδιά, Γυναίκες και Νέους Περιθωριοποιημένων Κοινοτήτων» υλοποιείται στα πλαίσια της ευρωπαϊκής δράσης Daphne III από τη Γενική Διεύθυνση για τη Δικαιοσύνη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συντονίζεται από το Μη Κυβερνητικό Οργανισμό «Exchange House National Travellers Service» που εδρεύει στο Δουβλίνο της Ιρλανδίας. Στην υλοποίησή του συμμετέχουν οργανισμοί από 4 ακόμη ευρωπαϊκές χώρες -Γερμανία, Αυστρία, Ρουμάνια, Ελλάδα.

ενδοοικογενειακής βίας, στο οποίο έχουν διαπραχθεί ποινικά αδικήματα. Ο αστυνομικός θα είχε σε μια τέτοια περίπτωση, όπως προβλέπει και η ελληνική νομοθεσία, την υποχρέωση να μεριμνήσει πρώτα για την ασφάλεια του θύματος και στη συνέχεια να προχωρήσει σε αυτόφωρη διαδικασία σύλληψης του δράστη, να συντάξει έκθεση μαρτυρικής εξέτασης του θύματος ή έκθεση προφορικής μηνύσεως/εγκλήσεως, να παραπέμψει το θύμα σε ιατροδικαστική εξέταση και να ενημερώσει την αρμόδια Εισαγγελική Αρχή.

Ιδιαίτερα σημαντικό πρόβλημα αποτελεί και το γεγονός ότι δεν υπάρχει μια κοινή βάση δεδομένων για να συλλέγονται όλα τα στατιστικά στοιχεία. Χωρίς την ύπαρξη στατιστικών στοιχείων δεν είναι δυνατή η διαμόρφωση της γενικότερης εικόνας της κατάστασης και ο συντονισμός καθίσταται δυσκολότερος. Για να αναγνωριστεί η ενδοοικογενειακή βία είναι αναγκαία η καταγραφή της, η οποία θα συμβάλλει στη μελέτη της έκτασης του φαινομένου και στο σχεδιασμό καλύτερων πολιτικών. Η καταγραφή αυτή των περιστατικών κακοποίησης θα πρέπει να γίνεται συστηματικά από όλες τις αρμόδιες αρχές, δηλαδή την αστυνομία, τα νοσοκομεία και τις υπηρεσίες κοινωνικής ευημερίας. Ταυτόχρονα, οι αστυνομικές αρχές θα πρέπει να καταχωρίζουν όλες τις εγκληματικές πράξεις μέσα στην οικογένεια και τις δικαστικές αποφάσεις που επιβάλλονται. Το σύστημα καταγραφής θα πρέπει να είναι ενιαίο για όλες τις αρμόδιες υπηρεσίες ώστε να εξασφαλίζεται ένας κοινός τρόπος καταχώρισης των στοιχείων και να εξασφαλίζεται η δυνατότητα καλύτερης και πληρέστερης αξιοποίησής τους.

5.7 Επιπλέον εισηγήσεις

Ανακεφαλαιώνοντας τα πιο πάνω, κρίνεται σκόπιμο να καταγραφούν ορισμένες επιπρόσθετες εισηγήσεις για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Η ορθή αξιοποίηση του υφιστάμενου Εθνικού Σχεδίου Δράσης, σαφώς αποτελεί μια βασική προϋπόθεση για την πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας στην Κύπρο. Επιβάλλεται όμως, όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς, να καταβάλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για υλοποίηση των στόχων και δράσεων που προνοεί το Σχέδιο, το οποίο βέβαια δεν αποτελεί ένα απλό πλάνο πάνω σε χαρτί, αλλά είναι ένας ζωντανός «οργανισμός», ο οποίος

δέχεται και ασκεί επιδράσεις. Ως εκ τούτου, εκφράζεται η άποψη ότι είναι πιθανός, και ίσως και αναγκαίος, ο εμπλουτισμός του Σχεδίου με νέες ιδέες και το μπόλιασμά του με τις απόψεις όλων όσων εμπλέκονται άμεσα σε αυτό. Η επιμόρφωση και η συνεχής ενημέρωση και βελτίωση των ανθρώπων που χειρίζονται θέματα οικογενειακής βίας είναι μια άλλη σημαντική παράμετρος που θα συμβάλει στην άμβλυνση του προβλήματος. Ο κύριος αστυνομικός, ως εκ της θέσεώς του, αποτελεί τον βασικότερο ίσως παράγοντα καταπολέμησης του νοσηρού αυτού φαινομένου και η σωστή εκπαίδευσή του για θέματα ενδοοικογενειακής βίας θα δώσει σε όλο το Αστυνομικό Σώμα την ευκαιρία να εκσυγχρονίσει τις μεθόδους της, να προγραμματίσει καλύτερα και να βελτιώσει τις ενέργειές του και να πορευτεί κάθετα, και όχι παράλληλα, στην κοινή διαδρομή για αντιμετώπιση του προβλήματος. Η ενεργής εμπλοκή ιατρικού και παραϊατρικού προσωπικού, κοινωνικών λειτουργών, νομικών, ψυχολόγων, εκπαιδευτικών και άλλων επαγγελματιών που σχετίζονται με το θέμα, στη γενική προσπάθεια πρόληψης και αντιμετώπισής του αλλά και στο κάθε πρόγραμμα ή στόχο επιμόρφωσης του, αποτελεί μια άλλη βασική προϋπόθεση μείωσης του προβλήματος. Επίσης, η αποτελεσματική αξιοποίηση της προσφοράς όλων των Μη Κερδοσκοπικών - Μη Κυβερνητικών Οργανισμών, καθώς και η συνεχής ανάμιξη στην εξέλιξη και επιτυχή κατάληξη ευρωπαϊκών προγραμμάτων, που αφορούν στην καταπολέμηση της βίας στην οικογένεια είναι άλλος ένας πολύ σοβαρός παράγοντας, που θα μειώσει καταλυτικά τα ανεπιθύμητα περιστατικά. Καταληκτικά, στη μείωση του προβλήματος, θα συμβάλει η συνεχής παρακολούθηση, αξιολόγηση και αναβάθμιση των μεθόδων, των προγραμμάτων, των δράσεων και των δραστηριοτήτων πρόληψης και καταπολέμησης της ενδοοικογενειακής βίας, όπως βέβαια και η ορθή αξιοποίηση και βελτίωση του ανθρώπινου δυναμικού.

Κεφάλαιο 6

Επίλογος

Από τη μελέτη, ανάλυση και καταγραφή όλων των χρήσιμων πληροφοριών και δεδομένων που συλλέχτηκαν με σκοπό την εκπόνηση της παρούσας πτυχιακής διατριβής, είναι πασιφανές ότι η μάστιγα της ενδοοικογενειακής βίας ταλαιπωρεί και φθείρει τις σημερινές κοινωνίες. Είτε πρόκειται για σωματική, είτε για ψυχολογική ή σεξουαλική κακοποίηση, το νοσηρό αυτό φαινόμενο εμφανίζεται με σκληρό και βάνουσο τρόπο σε εκατομμύρια οικογένειες, όλων των κοινωνικών και οικονομικών τάξεων, παγκοσμίως. Η πλειονότητα των θυμάτων είναι γυναίκες, ενώ πάρα πολλά αδικήματα έχουν επίσης διαπραχθεί εις βάρος παιδιών. Βέβαια, από τον αποδεδειγμένα πολύπλοκο και δαιδαλώδη κύκλο της βίας μέσα στην οικογένεια, δεν έχουν ξεφύγει ούτε οι άντρες, αφού αρκετά είναι τα περιστατικά βίας με θύματα άρρενες ενήλικους.

Μεγαλύτερη ευθύνη για την αντιμετώπιση του προβλήματος έχουν οι εθνικές κυβερνήσεις και οι εντεταλμένοι κρατικοί φορείς, οι οποίοι θα πρέπει να θεσπίσουν κατάλληλους και αυστηρούς νόμους και στη συνέχεια να βρουν όλους εκείνους τους τρόπους και τις διαδικασίες για να τους εφαρμόσουν. Η Νομολογία επί του θέματος στην Κύπρο κρίνεται ως ικανοποιητική και αν ξεπεραστούν κάποια εμπόδια ίσως αποδειχτεί και καθοριστική στην αντιμετώπιση του προβλήματος. Σημαντικό ρόλο στην εφαρμογή του Νόμου διαδραματίζει ασφαλώς και η Αστυνομία Κύπρου, η οποία οφείλει να επιμορφώνει, να ενημερώνει και να εκπαιδεύει κατάλληλα τα μέλη της για να μπορούν να χειρίζονται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας και να επιφέρουν την επιθυμητή άμβλυνση του προβλήματος.

Η επιμόρφωση των αστυνομικών αλλά και όλων των επαγγελματιών και εθελοντών που ασχολούνται με το θέμα, είναι δυνατό να γίνει και μέσα από την σοβαρή μελέτη και ανάλυση των αποτελεσμάτων και ευρημάτων δεκάδων ερευνών που έχουν γίνει επί αυτού. Οι έρευνες αυτές, μεταξύ άλλων, καταδεικνύουν το μέγεθος του προβλήματος,

καταγράφουν το κοινωνικό υπόβαθρο θυμάτων και δραστών, αναλύουν τις αιτίες της ασκηθείσας βίας και σε κάποιες περιπτώσεις προτείνουν και λύσεις αντιμετώπισής της. Αν μάλιστα καταβληθεί προσπάθεια από φορείς της Ευρωπαϊκής Ένωσης για ενοποίηση των αποτελεσμάτων των εθνικών ερευνών και δημιουργίας μιας κοινής πλατφόρμας άντλησης πληροφοριών και ενός κοινού φορέα καταπολέμησης του προβλήματος, τότε οι έρευνες θα αποτελέσουν το ισχυρότερο χαρτί στα χέρια όλων όσων ασχολούνται με το θέμα.

Σε αρκετές περιπτώσεις, Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί, συγκροτούμενοι κυρίως από εθελοντές, συμβάλλουν καθοριστικά στην επίλυση ή στη μείωση της έντασης και της συχνότητας προβλημάτων ενδοοικογενειακής βίας. Στην Κύπρο, ένας τέτοιος οργανισμός είναι ο «Σύνδεσμος για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια», η συνεισφορά του οποίου κρίνεται ως εξαιρετικά βοηθητική στην αντιμετώπιση κρουσμάτων βίας στην οικογένεια.

Εν κατακλείδι, είναι αναγκαίο να καταγραφεί για μια ακόμα φορά η σοβαρότητα και το μέγεθος του προβλήματος. Η εύρεση και κατανόηση των αιτιών της πρόκλησης του, είναι ίσως η απαρχή για την ορθή αντιμετώπιση του. Επίσης, είναι σημαντικό και απαραίτητο να γίνει κατανοητό από όλους ότι βοήθεια μέσα στο πρόβλημα χρειάζεται και ο θύτης και όχι μόνο το θύμα.

Βιβλιογραφία

Ανακοίνωση Πανεπιστημίου Κύπρου για την *Ολοκλήρωση της μελέτης για τα ορφανά από εγκλήματα γυναικοκτονίας στην Κύπρο*. (2014).

Ανακτήθηκε 15 Σεπτεμβρίου, 2015 από:

http://ucy.ac.cy/pr/documents/Press_Releases/2014/GYNAIKOKTONIA.pdf

Αστυνομία Κύπρου. Τμήμα Καταπολέμησης Εγκλήματος. Γραφείο χειρισμού θεμάτων βίας στην οικογένεια και κακοποίησης ανηλίκων. www.police.gov.cy

Αστυνομία Κύπρου. Στατιστικά στοιχεία. Ανακτήθηκαν 15 Σεπτεμβρίου, 2015 από: <http://www.familyviolence.gov.cy>

Andrews, B. & Brewin, C. R. (1990). *Attribution of Blame for Marital Violence: A Study of Antecedents and Consequences*. *Journal of Marriage and Family*, 52, 3, σελ.757-767.

Caetano R., Field, C. A. & Nelson, S. (2003). *Association Between Childhood Physical Abuse, Exposure to Parental Violence and Alcohol Problems in Adulthood*. *Journal of Interpersonal Violence*, Volume 18, σελ. 240-257.

Dobash., R.E. & Dobash, R.P. (1988). *Research as social action: The struggle for battered women, Feminist perspectives on wife abuse*. Newbury Park, CA, Sage, σελ. 51-74.

European Institute for Gender Equality. (2015). *Preventing Domestic Violence – Good Practices*. Λιθουανία. Ανακτήθηκε 26 Μαρτίου, 2016 από: <http://www.eige.europa.eu>

Huffington Post Greece. (2014). *Μύθοι και αλήθειες για τη βία κατά των γυναικών*. Ανακτήθηκε 15 Σεπτεμβρίου, 2015 από: <https://sciencearchives.wordpress.com>

Huffington Post. (2014). *Debunking Common Myths Surrounding Domestic Violence*. Ανακτήθηκε 15 Σεπτεμβρίου, 2015 από: <http://www.huffingtonpost.com>

Θεοφάνους, Λ. (2013). *Βία και κακοποίηση στην οικογένεια*. Ανακτήθηκε 15 Σεπτεμβρίου, 2015 από:

<http://www.domviolence.org.cy/uploads/Violence%20in%20the%20Family%20-%20GR.pdf>

Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας. Πρώτη Πανελλαδική Επιδημιολογική Έρευνα. *Ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών*. Αθήνα: 2003. Ανακτήθηκε 15 Σεπτεμβρίου, 2015 από:http://kethi.gr/wpcontent/uploads/2009/01/111_ENDOOIKOGENEIAKH_BIA_KATA_GYNAIKWN.pdf

Kalmuss, D. (1984). *The Intergenerational Transmission of Marital Aggression*. Journal of Marriage and Family, Vol. 46, No. 1, σελ. 11-19.

Μανωλιτσάκη, Μ. *Μύθοι και αλήθειες για την κακοποίηση*. Ανακτήθηκε 15 Σεπτεμβρίου, 2015 από: www.alexiptoto.com

Μπαρμπαγιάννη, Αι., & Φουσέκη, Α. και Γεωρνταμυλή, Α. (2012). *Ενδοοικογενειακή Βία: Διαστάσεις και Πρακτικές Αντιμετώπισης. Όσα ακούσαμε στην ημερίδα του Δήμου Αθηναίων*. Ανακτήθηκε 15 Σεπτεμβρίου, 2015 από: <http://socialactivism.gr/>

Mirrlees-Black, C. (1999). *Domestic Violence: Findings from a new British crime survey self-completion questionnaire*. London: Home Office. Ανακτήθηκε 15 Σεπτεμβρίου, 2015 από: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110218135832/http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs/hors191.pdf>

Mitchell, D. (1992-1993). *Contemporary Police Practices in Domestic Violence Cases: Arresting the Abuser: Is it Enough*. Journal of Criminal Law & Criminology. Volume 83, Issue 1 Spring. Ανακτήθηκε από: : <http://scholarlycommons.law.northwestern.edu/jclc>

Οι έρευνες στην Ευρώπη για την ενδοοικογενειακή κακοποίηση των γυναικών. (2014, 31 Αυγούστου). Ανακτήθηκε 15 Σεπτεμβρίου, 2015 από: <http://www.eglimatologia.gr>

Ορφανίδης, Ε.. (2015). *Ενδοοικογενειακή βία: μύθοι και πραγματικότητες*. Ανακτήθηκε 15 Σεπτεμβρίου, 2015 από: <http://www.laimitomos.com>

Περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμοι του 2000 και του 2004 (Ενοποίηση στην Ελληνική), *Νόμοι 119(Ι) του 2000 και 212(Ι) του 2004*. (2005, Ιανουάριος). Γραφείο Επιτρόπου Νομοθεσίας. Λευκωσία: Τυπογραφείο της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια. (2014). *Έκταση, συχνότητα, μορφές και επιπτώσεις της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών στην Κύπρο – Πρώτη Παγκύπρια Έρευνα*. Ανακτήθηκε 15 Σεπτεμβρίου, 2015 από: <http://www.familyviolence.gov.cy/>

Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια. (2010-2013) *Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας στην οικογένεια*. Ανακτήθηκε 15 Σεπτεμβρίου, 2015 από: <http://www.familyviolence.gov.cy/>

Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια. (2002). *Εγχειρίδιο διατμηματικών διαδικασιών για το χειρισμό περιστατικών βίας στην οικογένεια*. Ανακτήθηκε 15 Σεπτεμβρίου, 2015 από: <http://www.familyviolence.gov.cy/>

Σύνδεσμος για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση Βίας στην Οικογένεια. Στατιστικά στοιχεία. Ανακτήθηκαν 15 Σεπτεμβρίου, 2015 από: <http://www.familyviolence.gov.cy>

Seltzer, J. A., & Kalmuss D. (1988). *Socialization and Stress Explanations for Spouse Abuse*, *Social Forces*, 67, 2, 1988, doi: 10.1093/sf/67.2.473, σελ.473-491.

Strube, M. J., & Barbour, L. S. (1984). *Factors Related to the Decision to Leave an Abusive Relationship*. *Journal of Marriage and Family*, 46, 4, σελ.837-843.

SUNIA GEEL project consortium. (2013). *Handbook for preventing domestic violence in Greece*. Ινστιτούτο Προληπτικής, Περιβαλλοντικής και Εργασιακής Ιατρικής, Prolepsis. (Ιούνιος 2012). *Η ενδοοικογενειακή βία στην Ελλάδα*. Daphne Project JUST/2009/DAP3/AG/1235

Ανακτήθηκε 15 Σεπτεμβρίου, 2015 από:

http://www.exchangehouse.ie/userfiles/file/reports/Sunia%20Geel%201/SuniaGeel_output_WS4_4_1_5_HandbookForPreventingDomesticViolence_GR_el.pdf

Ulbrich, P., & Huber, P. (1981). *Observing Parental Violence: Distribution and Effects*. *Journal of Marriage and Family*, 43, 3, σελ.623-630.

Χαμόγελο του Παιδιού. (2015). *Μύθοι και πραγματικότητα για την κακοποίηση των παιδιών*. Ανακτήθηκε 15 Σεπτεμβρίου, 2015 από: www.hamogelo.gr

Χαρακτηριστικά δράστη και θύματος ενδοοικογενειακής βίας. (2014). Ανακτήθηκε 15 Σεπτεμβρίου, 2015 από: <http://www.eglimatologia.gr>

Χατζηφωτίου, Σ. (2005). *Ενδοοικογενειακή Βία κατά των Γυναικών και Παιδιών, Διαπιστώσεις και Προκλήσεις για την Κοινωνική Εργασία*, Αθήνα: Εκδόσεις Τζιόλας.

Walker, L. E. (1990). *Psychology and domestic violence around the world*. *New York: American Psychologist*, 54, σελ. 21-29.

Walker, L. E. (1979). *The battered woman*. New York: Harper & Row.